

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

• Culturelab

***Salīdzinošs pētījums par organizacionāliem
modeļiem plašai sabiedrības līdzdalībai
reģionālās kultūrpolitikas veidošanā
Latvijā un citās ES valstīs.***

Cēsis, 2013. gads

Pētījuma veicējs:

Biedrība "Culturelab", L.Paegles iela 2D-26, Cēsis
e-pasts: info@culturelab.com
www.culturelab.com

Pētnieku grupa: Dr.sc.soc. Anda Laķe (kultūras NVO anketēšana, pētījuma konsultante)
un mg.art. Baiba Tjarve

*Šis pētījums ir veidots ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda
finansiālu atbalstu. Par pētījuma saturu atbild biedrība "Culturelab".*

*Pētījums veikts projekta "Reģionālo kultūras NVO aktīva līdzdalība kultūrpolitikas
veidošanā un īstenošanā" Nr.1DP/1.5.2.2.2/12/APIA/SIF/234/97 ietvaros
92,07% no Projekta finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību.
Apakšaktivitāti administrē Valsts kanceleja sadarbībā ar Sabiedrības Integrācijas fondu.*

Saturs

Saturs	3
Saīsinājumi	5
1. Pētījuma mērķi, uzdevumi, metodoloģija	6
2. Kultūrpolitikas pārvaldība un kompetenču sadalījums starp valsti, pašvaldībām un NVO	8
2.1. Vispārējā atbildības sadalījuma kultūras nozarē Latvijā starp valsts un pašvaldību administratīvajiem līmeņiem raksturojums.....	8
2.2. Pašvaldību atbildība kultūras jomā Latvijā: likumdošanas ietvars, finansējums.....	9
2.3. Esošie sabiedrības līdzdalības kultūrpolitikas veidošanā modeļi Latvijā.....	14
2.4. Citu valstu pieredze kultūrpolitikas pārvaldībā un atbildības sadalījumā starp valsti, pašvaldībām un NVO.....	17
Kultūras decentralizācija.....	17
"Dienas kārtība 21 kultūrai".....	20
3. Sabiedrības līdzdalības kultūrpolitikas veidošanā modeļi un prakse	23
3.1. Jēdzieni, kas ietekmē sabiedrības līdzdalību kultūrpolitikas veidošanā.....	23
Kultūras tiesības.....	23
Pilsoniskā sabiedrība un līdzdarbība.....	23
3.2. Līdzdalības mehānismi, stratēģijas un taktiskie paņēmieni	24
Līdzdalības mehānismi.....	25
Līdzdalības stratēģijas.....	25
Taktiskie paņēmieni.....	29
3.3. Kultūras nozares nevalstisko organizāciju (NVO) aptaujas dati: Viedokļu statistisks (viendimensionāls) sadalījums un atvērtο jautājumu atbildes.....	32
Joma, kurā darbojas kultūras nozares nevalstiskā organizācija (NVO).....	33
Galvenie kultūras nozares nevalstiskās organizācijas (NVO) sadarbības partneri.....	34
Kultūras nozares nevalstiskās organizācijas (NVO) darbības mērogs.....	34
Kultūras nozares nevalstiskās organizācijas (NVO) darbības mērķi.....	35
Ir vai nav kultūras nozares nevalstiskajai organizācijai (NVO) sadarbība ar pašvaldību....	36
Kultūras nozares nevalstiskās organizācijas (NVO) un pašvaldības sadarbības novērtējums 1-5 ballu skalā.....	36
Kultūras nozares nevalstiskās organizācijas (NVO) un pašvaldības sadarbības formas.....	37
Ir vai nav nevalstiskā organizācija (NVO) saņēmusi atbalstu no pašvaldības.....	38
Kāda veida atbalstu nevalstiskā organizācija (NVO) saņem no pašvaldības.....	38
NVO ieinteresētība veikt kādu pašvaldības īstenotu funkciju (darbību/aktivitāti).....	39
Funkcijas (darbība/aktivitātes), kuras NVO būtu ar mieru uzņemties īstenot kultūras jomā	39
Par kādu finansējumu tiktu veikta funkcija (darbība/aktivitāte), kuru kultūras jomā NVO būtu ar mieru uzņemties.....	40
Kāpēc līdz šim NVO nav uzņemusies īstenot kādu pašvaldības īstenotu funkciju (darbību, aktivitāti).....	40
Kultūras nozares NVO un pašvaldību sadarbības stiprās puses.....	41
Kultūras nozares NVO un pašvaldību sadarbības galvenie šķēršļi.....	42

Pašvaldības aktivitāšu novērtējums 1-5 ballu skalā.....	43
Pašvaldība piešķir vai nepiešķir finansējumu NVO darbībai.....	44
Apmierinātība ar NVO darbībai paredzētā finansējuma sadali pašvaldībā.....	44
Galvenie neapmierinātības iemesli ar NVO darbībai paredzētā finansējuma sadali pašvaldībā.....	45
Priekšlikumi kultūras nozares NVO un pašvaldību sadarbības uzlabošanai.....	46
NVO aktivitātes apmierina vai neapmierina pašvaldības iedzīvotāju kultūras vajadzības. .	47
ZIŅAS PAR RESPONDENTIEM.....	47
Respondentu darbības ilgums Kultūras nozares NVO.....	47
Respondentu dzimums.....	48
Respondentu vecums.....	48
Respondentu izglītība.....	49
Respondentu ieņemamais amats vai pildītie uzdevumi NVO.....	49
Statistiskais reģions, kuru pārstāv respondenta NVO.....	50
4. Secinājumi un rekomendācijas: kā uzlabot sabiedrības līdzdalību kultūrpolitikas veidošanā un sadarbību starp pašvaldībām un NVO.....	51
NVO kapacitātes stiprināšana kultūrpolitikas procesu ietekmēšanā.....	51
Ierosinājumi pašvaldībām.....	52
Ierosinājumi par kultūras NVO atbalsta mehānismiem reģionālā un nacionālā līmenī.....	53
Pielikums Nr.1	54

Saīsinājumi

KM – Latvijas Republikas Kultūras ministrija

LDKK – Latvijas digitālā kultūras karte

LNKC – Latvijas Nacionālais kultūras centrs

LTV – Latvijas Televīzija

MK – Ministru kabinets

NRTP – Nacionālā Radio un Televīzijas padome

NVO – nevalstiskās organizācijas

PR – Plānošanas reģions

SVF – Starptautiskais Valūtas fonds

UCLG – United Cities and Local Governments

VARAM – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

VKKF – Valsts Kultūrkapitāla fonds

1. Pētījuma mērķi, uzdevumi, metodoloģija

Latvijā arvien vairāk pieaug pilsoniskās sabiedrības un nevalstisko organizāciju līdzdalība dažādās jomās, tostarp politikas ietekmēšanā, veidošanā un monitorēšanā. Pētījums¹ par līdzdarību valsts pārvaldē liecina, ka nevalstisko organizāciju (NVO) loma ir novērtēta un atzīta valsts pārvaldes līmenī, iespējas līdzdarboties ir samērā daudz, tiek norādīts, ka nav nepieciešams veidot jaunus līdzdalības mehānismus, svarīgāk ir pilnībā apgūt tās iespējas, ko sniedz esošie mehānismi (27.lpp.).

Arī kultūras nozare nav izņēmums. Kultūras ministrija iesaista sabiedrību un nevalstiskās organizācijas dažādos veidos, kā visnozīmīgāko jāatzīst trīspusējo sadarbības memorandu starp Latvijas Republikas Kultūras ministriju (KM), Kultūras aliansi un Nacionālo apvienību „Visu Latvijai!” – „Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” un vienošanos pie sadarbības memoranda, kas pirmo reizi tik tieši un regulāri iesaista pilsoniskās sabiedrības pārstāvjus kultūrpolitikas veidošanā.

Tā kā jau ir veikti pētījumi par pilsoniskās līdzdalības iespējām valsts pārvaldē², mūsu pētījums pievērsās tieši kultūras jomas specifikai un līdzdalībai pašvaldību līmenī, meklējot atbildes uz jautājumiem, kādas ir iespējas nevalstiskajam sektoram un sabiedrības pārstāvjiem reģionos ietekmēt kultūrpolitikas veidošanu.

Pētījuma **mērķis** ir izpētīt, kādi ir efektīvākie sabiedrības līdzdalības modeļi kultūrpolitikas veidošanā un kādas metodes vispiemērotākās sabiedrības iesaistīšanai kultūras dzīves organizācijā, tai skaitā kultūrpolitikas lēmumu pieņemšanā pašvaldību līmenī.

Pētījumā izmantoti gan teorētiski, gan empīriski izziņas instrumenti. Problēmas teorētiskās izpratnes izveidei tika veikta literatūras un normatīvo aktu analīze. Tēmas empīriskās izpētes ietvaros tika iegūti gan primāri dati, gan analizēti sekundāri dati. Lai atbildētu uz visiem pētījuma jautājumiem, primāro datu ieguve tika balstīta jauktajā metodoloģijā: izmantota gan kvantitatīvā metode, veicot Latvijas kultūras NVO elektronisku aptauju (respondentu skaits: 445), gan kvalitatīvā datu ieguves metode: padziļinātā, daļēji strukturētā intervija. Padziļinātās daļēji strukturētās intervijas (respondenti bija kultūras NVO pārstāvji, Plānošanas reģionu pārstāvji, Kultūras ministrijas atbildīgie speciālisti). Kā sekundāro datu avoti izmantota statistika, publiski pieejamie pārskati un atskaides, kā arī līdzšinējie pētījumi par kultūras NVO.

1 Baltijas Konsultācijas, Konsorts, 2013. Ziņojums "Par NVO un valsts pārvaldes izmantotajiem līdzdalības mehānismiem Ministru kabineta lēmumu pieņemšanas procesā", ziņojums "Par ārvalstu pieredzi par valsts pārvalžu iestāžu un NVO asdarbības inovatīvajām institucionālajām formām", ziņojums "Par nepieciešamiem pasākumiem NVO līdzdalības mehānismu valsts pārvaldē pilnveidošanai, kā arī jaunu mehānismu izveidei". Pieejams: [http://www.mk.gov.lv/file/files/valsts_kanceleja/sab_lidzdaliba/2013/nvo_01032013_gala_papildin%20\(2\).pdf](http://www.mk.gov.lv/file/files/valsts_kanceleja/sab_lidzdaliba/2013/nvo_01032013_gala_papildin%20(2).pdf) [skatīts 20.05.2013.]

2 Ibid.; Kļaviņa S., Greiškalna I., 2006. *Līdzdalības iespējas valsts pārvaldē: Rokasgrāmata nevalstiskajām organizācijām un apņēmīgiem indivīdiem*. Rīga: Valsts kanceleja.

NVO sektors Latvijā konsekventi pieaug, liecina BISS pētījums³ par NVO sektoru (20.lpp.), arī reģionos NVO skaits ar katru gadu palielinās (22.lpp.). Turklāt pētījuma dati apliecina, ka ļoti liels skaits – 39% no visām NVO darbojas kultūras un atpūtas jomā (26.lpp.). Līdz ar to ir svarīgi saprast, vai un kā nevalstiskā sektora loma nostiprinās novados un kā pieaug to iespējamā ietekme, kādi ir šķēršļi, lai NVO pilnvērtīgi līdzdarbotos pašvaldību kultūras politikas veidošanā.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, pētījuma ietvaros tika izvirzīti vairāki **uzdevumi**. Vispirms izvirzīts uzdevums noskaidrot, kāda ir kultūrpolitikas pārvaldība un kompetenču sadalījums starp valsti, pašvaldībām un NVO (2. nodaļa), arī ņemot vērā citu valstu pieredzi. Otrs uzdevums ir apskatīt sabiedrības līdzdalības kultūrpolitikas veidošanā modeļus un prakses (3. nodaļa). Šeit kā ļoti būtiska pētījuma daļa ir iekļauja Latvijas kultūras NVO aptauja par līdzdalību vietējās kultūrpolitikas veidošanā, par galvenajiem ierobežojumiem un ieteikumiem sadarbības uzlabošanai. Un visbeidzot, balstoties uz iepriekšapskatītajiem jautājumiem, 4. nodaļā tiek izvirzīti secinājumi un rekomendācijas, kā uzlabot sabiedrības līdzdalību kultūrpolitikas veidošanā un sadarbību starp pašvaldībām un NVO. Rekomendācijās tiek ņemti vērā arī biedrību "Culturelab" un "Haritas" projekta "Reģionālo kultūras NVO aktīva līdzdalība kultūrpolitikas veidošanā un īstenošanā" noslēguma konferencē⁴ „Kultūra kā Vidzemes reģiona attīstības pamats. Nevalstisko organizāciju loma radošu pārmaiņu īstenošanā” izteiktie ierosinājumi.

3 Baltic Institute of Social Sciences, 2011. *Pārskats par NVO sektoru Latvijā*. Rīga: Sabiedrības integrācijas fonds.
4 92,07% no projekta „Reģionālo kultūras NVO aktīva līdzdalība kultūrpolitikas veidošanā un īstenošanā” finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību. Apakšaktivitāti „Nevalstisko organizāciju administratīvās kapacitātes stiprināšana” administrē Valsts kanceleja sadarbībā ar Sabiedrības Integrācijas fondu.

2. Kultūrpolitikas pārvaldība un kompetenču sadalījums starp valsti, pašvaldībām un NVO.

2.1. Vispārējā atbildības sadalījuma kultūras nozarē Latvijā starp valsts un pašvaldību administratīvajiem līmeņiem raksturojums

Latvijā augstākā likumdošanas vara pieder tautas vēlētai Saeimai. Saeimā saskaņā ar Saeimas Kārtības rulli⁵ darbojas 15 komisijas. Uz kultūras jomu tieši attiecas Izglītības, kultūras un zinātnes komisijas un Valstiskās audzināšanas apakškomisijas darbība. Plašākā sabiedrības un reģionālās attīstības kontekstā skatoties, kultūras nozarei aktuāla ir vēl vairāku komisiju darbība: Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisija, Valsts pārvaldes un pašvaldības komisija, Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisija, Sabiedrības saliedētības komisija. Komisijas izskata likumprojektus, priekšlikumus un iesniegumus uz Saeimas lēmuma pamata vai iesniedz tos pati, ja tie ir saistīti ar komisijas mērķiem.

Ministru kabinets (MK) ir augstākā izpildvara. Par kultūras nozari atbild kultūras ministrs un Kultūras ministrija. Latvijas kultūras politikas veidošana pamatā centrējas ap KM, kas ir vadošā valsts pārvaldes iestāde kultūras nozarē, kas ietver autortiesību, kultūras pieminekļu aizsardzības, arhīvu, arhitektūras, tautas mākslas, teātra, mūzikas, muzeju, bibliotēku, vizuālās mākslas, grāmatniecības, literatūras, kinematogrāfijas un kultūras un radošo industriju izglītības apakšnozares⁶. Kopš 2010. gada KM atbild arī par sabiedrības integrācijas jautājumiem. Par nozaru pārraudzību atbild vai nu KM struktūrvienības (Skatuves mākslas nodaļa, Radošo industriju nodaļa, Sabiedrības integrācijas departaments, Bibliotēku un arhīvu nodaļa, Muzeju nodaļa) vai tiešās pārvaldes iestādes – Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija, Latvijas Nacionālais arhīvs, Latvijas Nacionālais Kultūras centrs (LNKC, līdz 2013.gadam - Latvijas Kultūrizglītības un nemateriālā mantojuma centrs), Nacionālais kino centrs, Kultūras informācijas sistēmu centrs (līdz 2013. gadam - valsts aģentūra "Kultūras informācijas sistēmas").

KM sadarbojas ar citām ministrijām atsevišķos jautājumos. KM sadarbojas ar Latvijas Republikas Ārlietu ministriju starptautiskās kultūras sadarbības jomā, ar Tieslietu ministriju par autortiesību normatīvajiem aktiem. KM, Izglītības un Zinātnes ministrija un Ekonomikas ministrija ir atbildīgas par radošo industriju attīstību. Citu ministriju pārziņā ir arī atsevišķas kultūras institūcijas (piem., Latvijas Kara muzejs – Aizsardzības ministrijas pārziņā vai Latvijas Dabas muzejs – Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas pārraudzībā). KM sadarbojas ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju (VARAM) par reģionālo kultūrpolitiku.

⁵ <http://www.saeima.lv/lv/likumdosana/kartibas-rullis>

⁶ MK noteikumi Nr. 241, *Kultūras ministrijas nolikums*, 29.04.2003, ar grozījumiem 18.12.2012. Latvijas Vēstnesis 70 (2835), 13.05.2003. [stājas spēkā 14.05.2003.] 1. punkts. Skatīts: 22.01.2013. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=74750>

2.2. Pašvaldību atbildība kultūras jomā Latvijā: likumdošanas ietvars, finansējums.

Likuma "Par pašvaldībām" 15. pants nosaka pašvaldību autonomās funkcijas, tostarp definē diezgan plašu atbildību kultūras jomā: "rūpēties par kultūru un sekmēt tradicionālo kultūras vērtību saglabāšanu un tautas jaunrades attīstību (organizatoriska un finansiāla palīdzība kultūras iestādēm un pasākumiem, atbalsts kultūras pieminekļu saglabāšanai u.c.)" (15.5.)⁷. Par plašu atbildību kultūras jomā liecina arī izveidotais apskats par to, kādas kultūras institūcijas ārpus galvaspilsētas atrodas valsts un kādas pašvaldības pārziņā (skatīt Pielikumu Nr.1).

2009. gadā Latvijā tika īstenota administratīvi teritoriālā reforma, kā rezultātā notika pāreja uz vienu administratīvo līmeni. 2008. gadā Latvijā bija divi administratīvie līmeņi un liels skaits nelielu pašvaldību (525 vietējās pašvaldības, 26 rajoni), savukārt pēc 2009. gada 1. jūlija tika izveidoti 109 (2013. gadā ir 110) novadi un 9 republikas pilsētas.

Lai arī nepastāv otrā līmeņa pašvaldība, reģiona līmeņa sadarbības veidošanai saskaņā Reģionālās attīstības likumu⁸ (5. pants) Latvijā tika izveidoti pieci plānošanas reģioni (PR) – Kurzemes plānošanas reģions, Latgales plānošanas reģions, Rīgas plānošanas reģions, Vidzemes plānošanas reģions un Zemgales plānošanas reģions. Plānošanas reģions ir atvasināta publiska persona, kuras darbu pārrauga VARAM. Reģioni ir dibināti 2006. gada augustā ar mērķi nodrošināt Latvijas reģionu attīstības plānošanu, koordināciju, pašvaldību un citu valsts pārvaldes iestāžu sadarbību.

Teritoriālā reforma atstāja būtisku ietekmi arī uz reģionālo kultūrpolitiku. Līdz 2009. gada 1. jūlijam KM algoja 28 reģionālos kultūras ekspertus, kas atbildēja par sadarbību kultūras jomā ar otrā līmeņa pašvaldībām un koordinēja kultūras sadarbību rajonu līmenī. Pēc reģionālās reformas KM ar šiem ekspertiem pārtrauca darba attiecības.

Tā kā Latvijā nepastāv reģionālā līmeņa pašvaldības, tad reģionālās kultūrpolitikas īsti nav. Pārmaiņas kultūrpolitikas pārvaldībā pēc reģionālās reformas KM ir atspoguļosi KM iekšējā dokumentā-koncepcijā „Kultūras procesu pārvaldība pēc administratīvi teritoriālās reformas” (2008). Koncepcija tiks iestrādāta jaunajās kultūrpolitikas vadlīnijās "Radošā Latvija 2014-2020". "Valsts kultūrpolitikas vadlīnijās 2006.-2015. gadam"⁹ ir definēts kultūras pakalpojumu grozs atbilstoši katram apdzīvojuma līmenim. "Reģionālās politikas pamatnostādņu 2014-2020" projektā

7 *Likums Par pašvaldībām*. 1994. gada 19. maijs, ar grozījumiem 15.12.2011. Latvijas Vēstnesis, 201 (4599), 15.12.2011. Skatīts 12.02.2013. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57255>

8 *Reģionālās attīstības likums*. 2002. gada 21. marts, ar grozījumiem 13.10.2011. Latvijas Vēstnesis, 173 (4571), 02.11.2011. Skatīts 20.05.2013. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=61002>

9 *Valsts kultūrpolitikas vadlīnijas 2006.-2015. gadam*. Nacionāla valsts: ilgtermiņa politikas pamatnostādnes. Rīga: LR Kultūras ministrija, 2006.

ir iestrādāts minimālais pakalpojuma grozs, kura ietvaros ir arī kultūras pakalpojuma grozs¹⁰. "NAP 2014.-2020.gadam" ir iekļauts pakalpojumu grozs "atbilstoši apdzīvojuma līmenim (infrastruktūra un pakalpojumi)"¹¹. Kultūras ministrijas Kultūrpolitikas plānošanas departamenta sastāvā ir struktūrvienība Stratēģijas un reģionālās kultūrpolitikas nodaļa, kura īsteno valsts kultūrpolitiku reģionos, analizē kultūrprocesu norisi un prognozē to tālāku attīstību reģionos. Reģionālās kultūrpolitikas galvenie uzdevumi ir veikt sistemātiskus pētījumus par kultūras procesiem Latvijas kultūrvēsturiskajos reģionos un vietējās pašvaldībās; atjaunot un modernizēt pašvaldību kultūras infrastruktūru; pilnveidot pašvaldību kultūras darbinieku profesionālo kvalifikāciju un tālākizglītību; veidot līdzsvarotu teritoriālo attīstību, kas orientējas uz lokālo kultūrpolitiku; veidot lokālās kultūras institūcijas arī kā mūžizglītības centru tīklu; attīstīt arhitektūru kā mākslas nozari; attīstīt Latvijas galvaspilsētu Rīgu kā Baltijas kultūras metropoli; veicināt sadarbību starp pašvaldībām un NVO; veicināt profesionālās mākslas pieejamību¹².

Saskaņā ar Reģionālās attīstības likuma 16. pantu¹³ Plānošanas reģioni ir atbildīgi par "plānošanas reģiona attīstības plānošanas dokumentu izstrādi un ieviešanu", "nodrošina pašvaldību sadarbību un plānošanas reģiona sadarbību ar nacionālā līmeņa institūcijām reģionālās attīstības atbalsta pasākumu īstenošanā", "koordinē un veicina plānošanas reģiona reģionālās attīstības atbalsta pasākumu izstrādi, īstenošanu, uzraudzību un novērtēšanu". Tātad vismaz teorētiski Plānošanas reģioni varētu koordinēt un īstenot reģionu kultūrpolitikas veidošanas procesu, tomēr praksē tas nenotiek un KM sadarbība ar Plānošanas reģioniem samazinās nevis nostiprinās.

Svarīgākais mehānisms kultūrpolitikas realizēšanai reģionu līmenī ir KM ikgadējie deleģēšanas līgumi par institūciju kompetencē ietilpstošo pārvaldes uzdevumu efektīvāku veikšanu ar Latgales plānošanas reģionu, Vidzemes plānošanas reģionu, Zemgales plānošanas reģionu, Rīgas plānošanas reģionu un Kurzemes plānošanas reģionu. Tomēr no 2013. gada KM ir samazinājusi Plānošanas reģioniem deleģētās funkcijas, uzdodot tikai informācijas vākšanas funkciju un Latvijas digitālās kultūras kartes (LDKK) aizpildīšanu. PR pārstāvji intervijās to vērtē negatīvi, jo iepriekšējo gadu laikā ir izdevies izveidot sadarbības tīklu ar reģiona kultūras organizācijām, iemantot kultūras darbinieku uzticību, organizēt izglītības pasākumus, kā arī piesaistīt papildus finansējumu dažādu projektu realizēšanai reģiona līmenī. Plānošanas reģionu kultūras eksperti uzskata, ka KM un tās pakļautības institūcijām nav kapacitātes, lai sazinātos ar visām kultūras organizācijām novados. KM pārstāvji intervijā min, ka vēlas stiprināt vertikālo pārvaldības modeli, KM pakļautības institūcijām

10 Ziemeļe, D. Elektroniska sarakste ar KM Stratēģijas un reģionālās kultūrpolitikas nodaļas vadītāju Daci Ziemeļi 26.11.2012.

11 *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam* (apstiprināts ar 2012. gada 20. decembra Latvijas Republikas Saeimas lēmumu). Pārresoru koordinācijas centrs, 2012. Skatīts: 10.02.2013. Pieejams: http://www.nap.lv/images/20121220_NAP2020_Saeim%C4%81_apstiprin%C4%81ts.pdf

12 <http://www.km.gov.lv/lv/starptozares/regionala.html>

13 *Reģionālās attīstības likums*. 2002. gada 21. marts, ar grozījumiem 13.10.2011. Latvijas Vēstnesis, 173 (4571), 02.11.2011. Skatīts 20.05.2013. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=61002>

uzdodot atbildību par savas nozares attīstību visā Latvijā. Savukārt reģionu pārstāvji uzsver nepieciešamību pēc horizontālās sadarbības plānošanas reģiona ietvaros. PR kultūras eksperti rosina Kultūras ministrijai nodrošināt pilnas slodzes darbavietu un būtu gatavi uzņemties vēl papildus funkcijas (piemēram, intervijās tiek minēts, ka varētu paplašināt Valsts Kultūrkapitāla fonda (VKKF) mērķprogrammas un nodot to administrēšanu PR, izglītības vajadzību apzināšana un izglītojošu semināru organizēšana, profesionālās mākslas programmas nodrošināšana, organizēt kultūras pasākumus reģiona līmenī).

KM īsteno nozaru pārraudzību visā Latvijā. Kā Latvijas muzeju nozares funkcionālās pārraudzības instrumentu izmantojot muzeju akreditāciju (sākotnējo un atkārtoto). Tāpat tiek veikta Bibliotēku likumā paredzētā bibliotēku akreditācija. Akreditācijas procesā izvērtēta bibliotēku darba kvalitāte, infrastruktūras atbilstība, nozares normatīvo aktu ievērošana. Valsts politiku kultūrizglītībā un radošās industrijas izglītības jomā īsteno Latvijas Nacionālais kultūras centrs, atbilstoši savai kompetencei sniedzot metodisko, informatīvo un cita veida atbalstu mūzikas, mākslas un dejas profesionālās ievirzes un profesionālās izglītības iestādēm un profesionālajām organizācijām. Šī iestāde atbild arī par kultūras centru darbu.

Ekonomiskā krīze ir veicinājusi pārmaiņas kultūrpolitikā. No vienas puses, valsts pārvaldes līmenī notikusi centralizācija, 2009.-2010. gadā samazinot valsts aģentūru skaitu. Līdz ar to daļēju neatkarību zaudēja vairākas valsts aģentūras, kas tika integrētas KM struktūrā (muzeju nodaļa) vai pārveidotas par tiešās pārvaldes institūcijām. Apvienoti tika vairāki muzeji. No otras puses, krīze veicinājusi arī decentralizāciju un ciešāku sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām un sabiedrību.

Decentralizācija visvairāk skārusi kultūrizglītības iestādes. KM centusies tās reformēt, kā arī nodot pašvaldībām tās skolas, kas bija valsts pārziņā. 2009. gadā uzsāktā mūzikas izglītības sistēmas izvērtēšana un reforma. Izstrādāti trīs reformas modeļi un metodiskie ieteikumi profesionālās ievirzes mūzikas skolām, saistībā ar pāreju pēc 5. klases uz divu plūsmu mācībām – pamatprogrammu un paplašinātu programmu. Profesionālās vidējās izglītības programmām KM pakļautībā esošajās kultūrizglītības iestādēs pirmo reizi noteikts valsts pasūtījums audzēkņu uzņemšanā mūzikas nozarē.

Ir vēlme nodot pašvaldību pārziņā arī citas kultūras institūcijas, kas atrodas ārpus Rīgas (piem., teātrus), tomēr to pilnvērtīgai decentralizācijai problēmas rada otrā līmeņa pašvaldības trūkums, līdz ar to arī sarežģītas iespējas saņemt finansējumu no vairākām pašvaldībām. Šī pati problēma – reģiona līmeņa trūkums un līdz ar to iespēja darboties, saņemot reģiona finansējumu un pilnvērtīgi aplapot reģiona vajadzības – skars arī t.s. reģionālās koncertzāles ("Lielais dzintars" Liepājā, "Vidzemes mūzikas un kultūras centrs" Cēsīs un Austrumlatvijas reģionālais daudzfunkcionālais centrs Rēzeknē). Pielikums Nr. 1 rāda, ka tendence ir KM pārziņā atstāt profesionālās mākslas

institūcijas, savukārt pašvaldībām uzņemties atbildību par plašu kultūras institūciju un infrastruktūras tīklu – kultūras centriem, kultūrizglītību, bibliotēkām un muzejiem. Jāsecina, ka lielākā daļa kultūras institūciju ārpus galvaspilsētas ir pašvaldību pārziņā, līdz ar to KM tiešā kompetencē nav šo institūciju pārraudzība un vietējās kultūrpolitikas veidošana. KM var nodrošināt atbalstu, veidojot atbalstošus normatīvos aktus un politikas dokumentus, sniedzot metodisko atbalstu un nodrošinot prognozējamu, mērķtiecīgu, ar kultūrpolitikas prioritātēm sasaistītu finansiālu atbalstu. Šobrīd nozīmīgāks atbalsts un sadarbības mehānismi paredzēti, lai atbalstītu profesionālās mākslas norises ārpus Rīgas. KM parakstījusi nodomu protokolus ar Liepājas pilsētas domi, Daugavpils pilsētas domi, Jēkabpils pilsētas domi, kā arī Ventspils pašvaldību par sadarbību profesionālās mākslas pieejamības veicināšanā Latvijas reģionos. Katrai KM kapitālsabiedrībai (teātri, koncertorganizācijas), slēdzot finansēšanas līgumu, viens no rezultatīvajiem rādītājiem ir viesizrādes reģionos. Šī sadarbība pamatā attiecas uz valsts kultūras institūcijām.

Ir bijušas vēl citas atsevišķas finansiālas iniciatīvas, kas vismaz vismaz daļēji ir bijušas atvērtas un pieejamas arī NVO. 2011. gadā Plānošanas reģioniem tika piešķirts KM finansējums profesionālās mākslas pieejamībai reģionos (47 000 LVL). Latgales plānošanas reģiona apkopotā informācija liecina par šī finansējuma lielo atdevi: Latgales reģionā pasākumus apmeklēja 10 192 iedzīvotāji, kas ir 3,45% no visiem reģiona iedzīvotājiem¹⁴. KM neplāno šādu atbalstu turpināt, jo pakāpeniski tiek palielināts VKKF budžets. Kopš 2012. gada VKKF ir izveidota mērķprogramma "Profesionālās mākslas pieejamība reģionos".

Lai atbalstītu un nodrošinātu jaunāko Latvijas filmu regulāru demonstrēšanu un izplatīšanu Latvijas reģionos, Nacionālais Kino centrs 2011. gadā sniedzis finansiālu atbalstu 10 213 LVL apmērā diviem projektiem: „Kinopunkts“ un Latvijas Kinematogrāfistu savienības projektam „Kino visiem un visur Latvijā”. Projektu rezultātā filmu izrādīšanā iesaistījās Latvijas novadu kultūras nami, tautas nami, kultūras centri un citas iestādes.

Kopš 2006. gada ir izveidotas reģionālās kultūras atbalsta programmas (2006. gadā bija KM finansējums Latgales programmai; 2007. gadā VKKF tika atvērtas divas reģionālās kultūras atbalsta programmas Latgalē un Zemgalē. 2008.–2012. gados tika atvērtas četras reģionālās kultūras atbalsta programmas Zemgalē, Latgalē, Kurzemē, Vidzemē).

Pēdējos gados ir ieguldītas nozīmīgas investīcijas kultūras infrastruktūras modernizācijā, lai arī nav detalizētas informācijas par to, no kādiem līdzekļiem un tieši cik lielas investīcijas. Kultūras nozare ir iekļauta ES struktūrfondu plānošanas dokumentos un finansējums kultūras nozarei ir pieejams. KM ir apkopojusi informāciju, ka līdz 2009. gadam ir rekonstruēti 74% kultūras nami¹⁵,

14 Iljanova, V. Elektroniska sarakste ar Latgales plānošanas reģiona Attīstības un plānošanas nodaļas plānotāju, kultūras organizētāju Valdu Iljanovu, 25.01.2013.

15 *Informatīvais ziņojums „Par Kultūras centru darbības attīstības programmas 2009. – 2013. gadam īstenošanas*

detalizēta informācija par finansējumu avotu nav pieejama. Pēc 2012. gada kultūras namu vadītāju aptaujas datiem, 77% respondentu atzīst, ka pēdējo piecu gadu laikā kultūras namam ir veikti infrastruktūras uzlabojumi¹⁶.

Nodrošinot ES struktūrfondu projektu attīstību, organizēta ierobežota projektu iesniegumu atlase ERAF 3.4.3.1.aktivitātei „Nacionālas un reģionālas nozīmes daudzfunkcionālu centru izveide” un finansējuma piešķiršana trīs projektiem par kopējo summu LVL 35 026 880.83, kuriem tiek nodrošināta uzraudzība. Projekta rezultātā tiks izveidoti trīs daudzfunkcionāli centri - "Lielais dzintars" Liepājā, "Vidzemes mūzikas un kultūras centrs" Cēsīs un Austrumlatvijas reģionālais daudzfunkcionālais centrs Rēzeknē.

Ir realizēti nozīmīgi digitalizācijas projekti (bibliotēku, muzeju, arhīvu jomā u.c.). Tāpat ir uzlabota kultūras institūciju infrastruktūra un aprīkojums, tostarp daļa no kultūras namiem ir aprīkoti Blu-ray aprīkojumu, kas nodrošina kino izrādīšanas iespējas¹⁷. 64,8% kultūras namu vadītāju aptaujā apliecina, ka kultūras namos ir iegādāts jauns tehniskais aprīkojums¹⁸.

Finansējums kultūrai pašvaldībās nav pieejams detalizētai analīzei. Pārskati atspoguļo funkcionālo kategoriju "Atpūta, kultūra, reliģija" kopumā, neizdalot atsevišķi pozīcijas, kam pašvaldību finansējums tiek izlietots¹⁹. 2011. gadā pašvaldību izdevumi šai kategorijai ir svārstījušies no 23 Ls uz vienu iedzīvotāju Rīgā līdz 168 Ls uz vienu iedzīvotāju Cēsu novadā, kas, iespējams, ir skaidrojams ar ieguldījumiem kultūras infrastruktūras celtniecībā. Šie dati neatspoguļo, vai un kā pašvaldības atbalsta kultūras sektora nevalstiskās organizācijas.

Finansiālā atbalsta trūkums ir viens no galvenajiem šķēršļiem NVO attīstībā, liecina biedrības veiktā kultūras NVO aptauja, lielākais respondentu skaits (44, 25%) par galveno šķērslī pašvaldības un NVO sadarbībā uzskata regulāras pašvaldības dotācijas NVO darbībai trūkumu. Lai arī 45,37% respondentu atzīst, ka pašvaldība vispār piešķir finansējumu NVO darbībai, tomēr puse ir neapmierināti (37,96% ir drīzāk neapmierināti, 12,04% pilnībā neapmierināti) ar NVO darbībai paredzētā finansējuma sadali, par galvenajiem neapmierinātības iemesliem minot to, ka piešķirtais finansējuma apjoms ir nepietiekams (44,86%), finansējuma piešķiršanas kārtība balstīta uz personiskām simpātijām (34,58%), kā arī tā nav caurskatāma (29,91%).

gaitu” (05.07.2011.). Skatīts 11.02.2013. Pieejams: <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2985>

16 Lake, A. *Kultūras centru vadītāju aptaujas dati: Viedokļu statistika (viendimensionāls) sadalījums*. Rīga, KNMC, LKA. Skatīts: 22.01.2013. Pieejams: http://www.lnkc.gov.lv/index.php?option=com_content&task=view&id=922&Itemid=75

17 Ziemeļe, D. Elektroniska sarakste ar KM Stratēģijas un reģionālās kultūrpolitikas nodaļas vadītāju Daci Ziemeļi 10.12..2012.

18 Lake, A. *Kultūras centru vadītāju aptaujas dati: Viedokļu statistika (viendimensionāls) sadalījums*. Rīga, KNMC, LKA. Skatīts: 22.01.2013. Pieejams: http://www.lnkc.gov.lv/index.php?option=com_content&task=view&id=922&Itemid=75

19 Skatīt pārskatus "Reģionu attīstība Latvijā" <http://www.vraa.gov.lv/lv/petnieciba/petijumi/>

2.3. Esošie sabiedrības līdzdalības kultūrpolicies veidošanā modeļi Latvijā.

Līdzdalības politikas veidošanā Latvijā ir iespējama līdzdarbojoties gan katram indivīdam, gan caur nevalstiskām organizācijām. Turklāt tas iespējams visos pārvaldes līmeņos – starptautiskā līmenī, valsts līmenī un pašvaldību līmenī.

Latvijas Republikas Satversmes²⁰ 113. pants nosaka, ka "Valsts atzīst zinātniskās, mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību, kā arī aizsargā autortiesības un patenttiesības" un 114.pants: "Personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību". Savukārt 89. pants atzīst un aizsargā visas cilvēka pamattiesības.

Kultūras institūciju likums²¹ atzīst visu juridisko veidu kultūras institūciju darbību. 31. pants apliecina, ka visas kultūras institūcijas neatkarīgi no to juridiskā statusa var pretendēt uz valsts vai pašvaldību pasūtījumu; kultūrkapitāla fonda līdzekļiem; piedalīšanos valsts un starptautiskajos atbalsta projektos un programmās, kā arī uz citām likumos paredzētajām garantijām un atvieglojumiem. Tomēr Kultūras institūciju likums nedefinē iespēju deleģēt atsevišķus pārvaldes uzdevumus nevalstiskajām organizācijām.

Deleģēšana var tik īstenota, bastoties uz Valsts Pārvaldes iekārtas likuma²² 40. pantā aprakstītajiem "Deleģēšanas pamatnoteikumiem", kas skaidro, ka "Publiska persona var deleģēt privātpersonai un citai publiskai personai (turpmāk — pilnvarotā persona) pārvaldes uzdevumu, ja pilnvarotā persona attiecīgo uzdevumu var veikt efektīvāk". Tāpat sabiedrības līdzdalības veidi raksturoti šī likuma 48. pantā, apliecinot, ka iestāde "savā darbībā iesaista sabiedrības pārstāvjus (sabiedrisko organizāciju un citu organizētu grupu pārstāvjus, atsevišķas kompetentas personas), iekļaujot viņus darba grupās, konsultatīvajās padomēs vai lūdzot sniegt atzinumus".

Arī likuma "Par pašvaldībām"²³ 15. pants apstiprina, ka pašvaldības var deleģēt pārvaldes uzdevumus: "No katras autonomās funkcijas izrietošu pārvaldes uzdevumu pašvaldība var deleģēt privātpersonai vai citai publiskai personai. Pārvaldes uzdevuma deleģēšanas kārtību, veidus un ierobežojumus nosaka Valsts pārvaldes iekārtas likums."

Vissīkāk sabiedrības līdzdalības veidus Saeimas, Ministru kabineta, tiešās valsts pārvaldes iestāžu, valsts pārvaldes iestāžu, kas nav padotas Ministru kabinetam, plānošanas reģionu un

20 *Latvijas Republikas Satversme*. 1922. gada 15. februāris, ar grozījumiem 29.04.2009. Latvijas Vēstnesis, 66 (4052), 29.04.2009. Skatīts: 20.05.2013. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980>

21 *Kultūras institūciju likums*. 1998. gada 14. oktobris, ar grozījumiem 17.11.2005. Latvijas Vēstnesis, 191 (3349), 30.11.2005. Skatīts 20.05.2013. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=51520>

22 *Valsts pārvaldes iekārtas likums*. 2002. gada 6. jūnijs, ar grozījumiem 13.05.2010. Latvijas Vēstnesis, 82 (4274), 26.05.2010. Skatīts: 20.05.2013. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=63545>

23 *Likums Par pašvaldībām*. 1994. gada 19. maijs, ar grozījumiem 15.12.2011. Latvijas Vēstnesis, 201 (4599), 15.12.2011. Skatīts 12.02.2013. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57255>

pašvaldību attīstības plānošanas procesā nosaka MK noteikumi Nr.970 "Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā"²⁴. MK noteikumi raksturo attīstības plānošanas posmus, kuros sabiedrība var līdzdarboties. Iespējamie līdzdarbības veidi: darba grupas un konsultatīvās padomes, sabiedriskās un publiskās apspriešanas, publiskas diskusijas vai aptaujas, atzinuma sagatavošana pirms plānošanas dokumenta pieņemšanas vai iebildumi un priekšlikumi lēmuma pieņemšanas procesā, kā arī līdzdarbojoties politikas ieviešanā.

Arī citi normatīvie dokumenti un plānošanas dokumenti valsts līmenī apliecina apņemšanos sadarboties ar iedzīvotājiem un NVO. 2006. gada 30. martā Saeima ir pieņēmusi "Deklarāciju par pilsoniskās sabiedrības attīstību Latvijā un sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām"²⁵, atzīstot, ka ir nepieciešams "veicināt pilsoniskās sabiedrības attīstībai un stiprināšanai un nevalstisko organizāciju darbībai nepieciešamo tiesisko vidi, tai skaitā labvēlīgu finanšu un budžeta politiku; īpaši atbalstīt reģionālo nevalstisko organizāciju iesaistīšanu lēmumu pieņemšanā un kopā ar šīm organizācijām attīstīt mehānismus to līdzdalības veicināšanai reģionālā un nacionālā līmenī; īpaši atbalstīt nevalstisko organizāciju sadarbības tīklu izveidi, to darbību pilsoniskās sabiedrības attīstības jomā un citās sabiedriskā labuma jomās".

Par sadarbību ar pilsonisko sabiedrību iestājas arī galvenie plānošanas dokumenti valstī: ilgtermiņa plānošanas dokuments "Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģija 2030"²⁶ un vidēja termiņa plānošanas dokuments "Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014-2020"²⁷.

Izpildvaras līmenī svarīgākais dokuments ir NVO un Ministru kabineta sadarbības memorands²⁸, ko no Ministru kabineta puses memorandu paraksta Ministru prezidents, bet no nevalstisko organizāciju puses – visu ieinteresēto organizāciju pārstāvji. Dokuments ir izstrādāts 2005. gadā, 2013.gadā to ir parakstījušas 305 organizācijas²⁹. Dokumenta parakstīšana ir atvērta. Par citiem normatīviem aktiem, kas regulē NVO piedalīšanos valsts pārvaldē skatīt Baltijas Konsultācijas, Konsorts ziņojumā "Par NVO un valsts pārvaldes izmantotajiem līdzdalības mehānismiem Ministru kabineta lēmumu pieņemšanas procesā"³⁰.

24 Ministru kabineta noteikumi Nr. 970 *Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā*. Izdoti saskaņā ar Attīstības plānošanas sistēmas likuma 11.panta piekto daļu. MK, nr.970. 2009. gada 25. augusts. LV, 141 (4127), 04.09.2009. Skatīts 20.05.2013. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=197033>

25 *Deklarācija par pilsoniskās sabiedrības attīstību Latvijā un sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām*. Skatīts 20.05.2013. Pieejams: <http://www.saeima.lv/lv/sabiedribas-lidzdaliba/deklaracija/>

26 *Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam* (apstiprināts ar 2010. gada 10. jūnija Latvijas Republikas Saeimas lēmumu). Skatīts 10.02.2013. Pieejams: <http://www.latvija2030.lv/page/238>

27 *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2014.-2020. gadam* (apstiprināts ar 2012. gada 20. decembra Latvijas Republikas Saeimas lēmumu). Pārresoru koordinācijas centrs, 2012. Skatīts: 10.02.2013. Pieejams: http://www.nap.lv/images/20121220_NAP2020_Saeim%C4%81_apstiprin%C4%81ts.pdf

28 *Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memorands*. 2005. gada 15. jūlijs. Skatīts: 20.05.2013. Pieejams: http://www.mk.gov.lv/file/files/valsts_kanceleja/sab_lidzdaliba/sadarbibas_memorands.pdf

29 Skatīt <http://www.mk.gov.lv/sabiedribas-lidzdaliba/sadarbibas-memorands/>

30 Baltijas Konsultācijas, Konsorts, 2013. Ziņojums "Par NVO un valsts pārvaldes izmantotajiem līdzdalības mehānismiem Ministru kabineta lēmumu pieņemšanas procesā", ziņojums "Par ārvalstu pieredzi par valsts pārvalžu iestāžu un NVO sadarbības inovatīvajām institucionālajām formām", ziņojums "Par nepieciešamiem pasākumiem

Sadarbība starp KM un NVO un sabiedrību pēdējos gados ir nostiprinājusies un paplašinājusies. KM ir definējusi vairākus sadarbības veidus³¹: līdzdarbība likumdošanas izstrādē, ieviešanā un uzraudzībā; brīvprātīgais darbs, labdarība un filantropija; sadarbība starp valsti, pašvaldībām, uzņēmējiem un NVO; uzdevumu deleģēšana nevalstiskajām organizācijām.

Kā visvairāk praktizētos sadarbības veidus jāmin divus – sadarbību normatīvo aktu un kultūrpolitikas izstrādē un atsevišķu uzdevumu deleģēšana nevalstiskajām organizācijām. Pamatojoties uz noslēgtajiem līdzdarbības līgumiem „Par atsevišķu valsts pārvaldes uzdevumu veikšanu”, noslēgti pieci finansēšanas līgumi: ar LMIC; biedrību „Kultūras un mākslas projekts ”Noass””, biedrību „Laikmetīgās Mākslas centrs”, biedrību „RIXC”, biedrību „KIM?” – galvenokārt tajās kultūras nozarēs, kur nav spēcīgu valsts institūciju. Savukārt līdzdalība kultūrpolitikas un likumdošanas veidošanā notiek vairākos veidos. Visos ir iespēja iesaistīties arī sabiedrības un/vai NVO pārstāvjiem. Daudzu dokumentu projekti tiek nodoti sabiedriskai apspriešanai – gan KM mājas lapā, gan tiek nosūtīti uz elektroniskajām adresēm, gan atsevišķos gadījumos tiek rīkotas publiskas diskusijas. Baltijas Konsultācijas un Konsorts veiktā NVO aptauja liecina, ka bieži ministriju noteiktie termiņi komentāru sniegšanai ir pārāk īsi (23.lpp)³².

NVO pārstāvji ir iesaistīti arī konsultatīvo padomju, darbu grupu, ekspertu grupu u.c. darbībā. Nozīmīga loma ir Nacionālajai kultūras padomei, kas ir padomdevēja institūcija Latvijas Republikas kultūras ministram kultūrpolitikas un kultūrekonomikas jautājumos. Tāpat katrā kultūras nozarē darbojas konsultatīvās padomes³³. Kā īpašs sasniegums sabiedrības iesaistīšanā kultūrpolitikas veidošanā jāmin trīspusējais sadarbības memorands³⁴, kas tika parastīts 2012. gadā starp LR KM, Kultūras aliansi un Nacionālo apvienību "Visu Latvijai!" – "Tēvzemei un Brīvībai/LNNK". Kultūras alianse apvieno trīs nevalstiskas jumta organizācijas – Latvijas Radošo savienību padomi, kas pārstāv 11 radošās savienības ar kopskaitā vairāk nekā 3000 individuāliem biedriem, Laikmetīgās kultūras nevalstisko organizāciju asociāciju, kas apvieno 20 laikmetīgās kultūras jomā strādājošas NVO, un biedrību "Laiks kultūrai", kas apvieno nacionālas nozīmes kultūras iestādes. Visu trīs organizāciju pārstāvji deleģēti, lai izveidotu Kultūras alianses sadarbības

NVO līdzdalības mehānismu valsts pārvaldē pilnveidošanai, kā arī jaunu mehānismu izveidei". Pieejams: [http://www.mk.gov.lv/file/files/valsts_kanceleja/sab_lidzdaliba/2013/nvo_01032013_gala_papildin%20\(2\).pdf](http://www.mk.gov.lv/file/files/valsts_kanceleja/sab_lidzdaliba/2013/nvo_01032013_gala_papildin%20(2).pdf) [skatīts 20.05.2013.]

31 <http://www.km.gov.lv/lv/starptozares/lidzdaliba/sadarbibanvo.html>

32 Baltijas Konsultācijas, Konsorts, 2013. Ziņojums "Par NVO un valsts pārvaldes izmantotajiem līdzdalības mehānismiem Ministru kabineta lēmumu pieņemšanas procesā", ziņojums "Par ārvalstu pieredzi par valsts pārvalžu iestāžu un NVO sadarbības inovatīvajām institucionālajām formām", ziņojums "Par nepieciešamiem pasākumiem NVO līdzdalības mehānismu valsts pārvaldē pilnveidošanai, kā arī jaunu mehānismu izveidei". Pieejams: [http://www.mk.gov.lv/file/files/valsts_kanceleja/sab_lidzdaliba/2013/nvo_01032013_gala_papildin%20\(2\).pdf](http://www.mk.gov.lv/file/files/valsts_kanceleja/sab_lidzdaliba/2013/nvo_01032013_gala_papildin%20(2).pdf) [skatīts 20.05.2013.]

33 Nacionālā kultūras padome, Literatūras un grāmatniecības padome, Latvijas Teātra padome, Latvijas Mūzikas padome, Latvijas Bibliotēku padome, Latvijas Muzeju padome, Vizuālās mākslas padome, Latvijas Filmu padome, Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību Konsultatīvā komiteja, Konsultatīvā padome nacionālās identitātes un sabiedrības integrācijas jautājumos, Kultūras un radošo industriju padome.

34 <http://www.km.gov.lv/lv/starptozares/lidzdaliba/sadarbibanvo.html>

padomi, kas regulāri tiekas ar kultūras ministri, lai īstenotu memoranda mērķus.

Līdzdalība reģionālās kultūrpolitikas veidošanā ir praktiski neiespējama, jo reģionālā kultūrpolitika ir vāji formulēta un netiek izdiskutēta plašākā sabiedrībā. Lai pārstāvētu novadu intereses valsts līmenī, nepieciešams veidot kopējas alianses un iesaistīties dažādās NVO apvienībās, kas vai nu pārstāv vai varētu pārstāvēt NVO un novadu intereses valsts kultūrpolitikas līmenī.

Atsevišķas pašvaldības ir izstrādājušas savu kultūras politiku, piemēram, Cēsis, Liepāja, Rīga un Jūrmala. Pašvaldībās sabiedrības līdzdalība var noritēt saskaņā ar pašvaldības normatīvajiem aktiem un balstoties uz Ministru kabineta noteikumiem Nr. 970 "Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā"³⁵, izmantojot līdzdalības modeļus līdzīgi kā nacionālajā līmenī.

Biedrības "Culturelab" veiktā kultūras NVO aptauja liecina, ka lielākajai daļai NVO (81,2%) ir bijusi sadarbība ar pašvaldību un kā ļoti labu vai labu to novērtēja 44,92% respondentu. Galvenās sadarbības formas ir vai nu līdzdalība pašvaldību sludinātajos projektu konkursos (60,75%) vai piedalīšanās ar saviem projektiem pašvaldību rīkotos pasākumos (64,49%). Tomēr salīdzinoši augsts respondentu skaits norāda arī uz līdzdalības formām kultūrpolitikas veidošanā – 41,12% piedalās pašvaldības rīkotās ekspertu grupu vai konsultatīva rakstura sanāksmēs un diskusijās, bet 35,51% respondentu ir iesniedzis priekšlikumus vietējai pašvaldībai konkrētu jautājumu risināšanai.

2.4. Citu valstu pieredze kultūrpolitikas pārvaldībā un atbildības sadalījumā starp valsti, pašvaldībām un NVO.

Kultūras decentralizācija

Pēdējās desmitgadēs kultūras politikā aktuāls ir decentralizācijas jautājums, kas tiešā veidā skar attiecības starp valsti, pašvaldībām un NVO kultūrpolitikas veidošanā un īstenošanā. Lai arī pārvaldes modelis dažādās valstīs var būt dažāds (piemēram, vairāki pašvaldību līmeņi vai pilnīga neatkarība federālās valstīs), tomēr kopumā Eiropā tiek uzskatīts, ka decentralizācija apvienojumā ar demokrātisku vietējo pārvaldību ir galvenais mehānisms, kas var nodrošināt efektīvu pārvaldību un caurskatāmus pakalpojumus³⁶. Svarīgākais kultūrpolitikas pētniecības projekts Eiropā "Cultural policy review programme", ko kopš 1985./1986. gada īsteno Eiropas Padome³⁷, uzsver decentralizāciju kā vienu no būtiskākajiem aspektiem līdzās radošumam un līdzdalībai.

35 Ministru kabineta noteikumi Nr. 970 *Sabiedrības līdzdalības kārtība attīstības plānošanas procesā*. Izdoti saskaņā ar *Attīstības plānošanas sistēmas likuma 11.panta piekto daļu*. MK, nr.970. 2009. gada 25. augusts. LV, 141 (4127), 04.09.2009. Skatīts 20.05.2013. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=197033>

36 Work, R., 2001. Decentralization, Governance, and Sustainable Regional Development. In: W. B. Stöhr, J. S. Edralin and D. Mani, eds. *New Regional Development Paradigms. Volume 3: Decentralization, Governance, and the New Planning for Local-level Development*. USA: Greenwood Publishing Group, 23.lpp.

37 http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Reviews/Default_en.asp

Decentralizācija arī var būt viens no galvenajiem virzītājspēkiem, lai valstī īstenotu ilgspējīgu attīstību, jo tā uzlabo pieeju pakalpojumiem, nodarbinātībai, iesaista iedzīvotājus un ir iedzīvotājiem atsaucīgāka pārvaldes forma³⁸.

Pastāv arī argumenti pret decentralizāciju, piemēram, tā var izraisīt nevienlīdzīgus apstākļus dažādās pašvaldībās vai arī decentralizācijas ietekmē valsts mērogā netiek koordinēti un veidoti saskaņoti standarti (piemēram, izglītībā)³⁹. Tomēr Latvija kā neliela un samērā centralizēta valsts ir šos draudus novērsusi ar dažādu mehānismu palīdzību (piem., pašvaldību finanšu izlīdzināšanas fonds nodrošina lielākus ieņēmumus mazām pašvaldībām, savukārt vienādus standartus kultūras jomā nodrošina centralizēta kultūrpolitika). Lielākās problēmas decentralizācijas jomā nelielā valstī attiecas uz to pakalpojumu decentralizāciju, ko neliela pašvaldība nav spējīga viena pati realizēt. Tā, piemēram, Latvijas apstākļos, trūkstot reģiona pārvaldības un kultūrpolitikas līmenim, sarežģīta būs reģionālo daudzfunkcionālo kultūras centru darbība.

Decentralizācija kultūrā attiecas uz dažādiem pārvaldības aspektiem:

- Nodrošina līdzvērtīgas kultūras iespējas visiem pilsoņiem.
- Izglīto cilvēkus, tos iesaistot kultūrpolitikas lēmumu pieņemšanas un administratīvajos procesos.
- Uztur komunikāciju, taisnīgu un efektīvu līdzsvaru starp varu un pienākumiem dažādos pārvaldības līmeņos.
- Nodrošina efektīvu resursu piešķiršanu mākslai un kultūrai.
- Optimizē nozaru atbildības un kultūras administrācijas sadalījumu.
- Optimizē resursu un kultūras vērtību sadalījumu ar politikas, tirgus un brīvprātīgā sektora palīdzību.⁴⁰

Vispirms nepieciešams saprast, kas tieši ir jādecentralizē, jo tas var attiekties uz kultūras aktivitātēm, bet arī uz politisko vai administratīvo sistēmu. Dažādās valstīs šis uzsvars atšķiras. Piemēram, Zviedrijā aktuāla ir kultūras norišu decentralizācija, savukārt Nīderlandē uzmanības centrā ir administratīvā decentralizācija⁴¹.

38 De Vries, M. S., 2000. The Rise and Fall of Decentralization: A Comparative Analysis of Arguments and Practices in European Countries. *European Journal of Political Research*, 38, 193-224.

39 Ibid.

40 Heiskanen, I., 2001. *Decentralisation: Trends in European Cultural Policies*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 7.-8.lpp.

41 Kawashima, N., 2004. *Planning for Equality? Decentralisation in Cultural Policy*. (O. Bennett and J. Ahearne, eds. Research Papers No 1) [online]. Warwick, UK: Centre for Cultural Policy Studies, University of Warwick. Available from: http://www2.warwick.ac.uk/fac/arts/theatre_s/cp/publications/centrepubs/ [Accessed 15 February 2011].

Runājot par kultūras politiku, tiek izdalīti trīs decentralizācijas veidi: kultūras decentralizācija, politiskā un fiskālā decentralizācija⁴². Kultūras decentralizācija ir politikas mērķis, kam būtu jānodrošina līdztiesība kultūras iespējās visiem iedzīvotājiem. Fiskālā decentralizācija savukārt ir politikas instruments, kas nodrošina godīgu sabiedriskā finansējuma sadalījumu starp dažādiem kultūras jomas pārstāvjiem. Politiskā decentralizācija saistās ar administratīvo jeb pārvaldes līmeni, nodrošinot līdzsvaru starp dažādiem lēmumu pieņemšanas un finansējuma piešķiršanas līmeņiem.

Kultūras decentralizācijas mērķis ir nodrošināt pēc iespējas plašu pieejamību mākslai un kultūrai, mazinot ģeogrāfiskos, sociālekonomiskos, fiziskos un kultūras šķēršļus. Kultūras decentralizācijas kontekstā jārunā par diviem jēdzieniem – "kultūras demokratizācija" un "kultūras demokrātija". Kultūras demokratizācija nozīmē kultūras pieejamību pēc iespējas daudzveidīgām sabiedrības grupām, ko tomēr pamatā nodrošina elitāras kultūras institūcijas. Tas nozīmē, ka valsts nodrošina visiem iedzīvotājiem neatkarīgi no viņu dzīvesvietas un sociālā līmeņa iespējas apmeklēt un piedalīties dažādās kultūras norisēs (izrādes par pazeminātām cenām, valsts atbalstīta kultūrizglītības sistēma, valsts kultūras institūciju viesturnejas visā valstī u.tml.) Savukārt kultūras demokrātija ietver dažādas un daudzas kultūras iniciatīvas, pamatā vietēja mēroga, kas nodrošina līdzdalību kultūras dzīvē visiem iedzīvotājiem⁴³. Šajā gadījumā uzsvars ir uz populāro mākslu, amatiermākslu un sportu, kordziedāšanu, deju pulciņiem u.tml. Pētnieki saka, ka pārmaiņas no kultūras demokratizācijas uz kultūras demokrātiju nozīmē pārmaiņu no politiski centralizēta modeļa, kas rūpējas par ģeogrāfiski izlīdzsvarotu pieeju, uz politiski decentralizētu modeli, kas stiprina vietējo varu⁴⁴.

Latvijā varam novērot abu pieeju īstenošanu. Kultūras demokratizācijas atsevišķus mehānismus cenšas nodrošināt KM, īstenojot centralizētus pasākumus – piemēram, prasību valsts kultūras institūcijām skatuves mākslas jomā zināmu procentu aktivitāšu īstenot ārpus savām stacionārajām telpām. Tāpat arī valsts dotācija kultūras nozarei nodrošina zemākas cenas un līdz ar to kultūras pieejamību plašākām sabiedrības grupām. Savukārt pašvaldību līmenī lielākais akcents ir tieši uz kultūras demokrātiju, jo prioritāri tiek nodrošināta iedzīvotāju līdzdalība dažādās kultūras aktivitātēs un amatiermākslas kustībā.

Fiskālā decentralizācija attiecas uz sabiedriskā finansējuma sadalījumu mākslai un kultūrai. Pirmais aspekts attiecas uz līdzvērtīgu mākslas un kultūras finansējuma sadalījumu reģionālā

42 Ibid.

43 Dragičević Šešić, M. and Dragojević, S., 2006. Imagined or Real Divides? In: U. H. Meinhof and A. Triandafyllidou, eds. *Transcultural Europe. Cultural Policy in a Changing Europe*. New York: Palgrave Macmillan, 25.lpp.

44 Hansen, L. E., 2009. Artistic Diversity as a Political Objective. In: H. Van Maanen, A. Kotte and A. Saro, eds. *Global Changes – Local Stages: How Theatre Functions in Smaller European Countries*. Amsterdam, New York: Rodopi, 189.lpp.

griezumā. Parasti pārāk liela naudas proporcija tiek tērēta galvaspilsētā. Otrs aspekts skar proporcijas starp valsts un pašvaldību ieguldījumu kultūrā. Bieži vien šī proporcija mainās nevis tādēļ, ka pašvaldības palielina finansējumu, bet tādēļ, ka valsts samazina savu atbildību kultūras jomā. Piemēram, ekonomiskās krīzes iespaidā Latvijā palielinājās pašvaldību proporcija pret valsts ieguldījumu kultūras jomā pamatā tādēļ, ka valsts samazināja kultūras budžetu un daļu no atbildības pārlika uz pašvaldības pleciem (2007. gadā pašvaldību finansējums no kopējā kultūras finansējuma veidoja 43%, bet 2010. gadā pašvaldību finansējuma proporcija pieauga līdz 54%). Trešais fiskālās decentralizācijas aspekts skar dotāciju sadalījumu starp dažādām kultūras organizāciju grupām. Nevienlīdzīgs sadalījums var attiekties uz organizācijām, kas atrodas galvaspilsētā vai lielākajās pilsētās un ārpus tām, uz valsts/pašvaldību un nevalstiskajām organizācijām (tā ir galvenā "nevienlīdzība" Latvijā kultūras jomā) vai arī starp dažādu nozaru institūcijām.

Politiskā decentralizācija skar politisko un administratīvo pārvaldi kultūras politikas veidošanā un īstenošanā. Parasti runa ir par atbildības sadalījumu starp centrālo, reģionālo un vietējo pārvaldi. Tāpat politiskās decentralizācijas pakāpi var mērīt pēc funkciju deleģēšanas pakāpes nevalstiskajam sektoram un/vai privatizācijas. Bieži tiek uzskatīts, ka decentralizēta pārvalde ir efektīvāka, tā ātrāk reaģē uz iedzīvotāju vajadzībām un ir caurskatāmāka.

Pētnieki norāda, ka ne vienmēr un ne visas jomas būtu jādecentralizē⁴⁵. Funkcija nebūtu jādecentralizē, ja zemākā līmenī šīs funkcijas pastāvēšana būtu apdraudēta vai arī tās izpilde maksātu vairāk. Lai īstenotu decentralizētu politiku, valsts pārvaldei jābūt gatavai arī piešķirt atbilstošus finansiālus un cilvēku resursus, kā arī tehnisko atbalstu pašvaldībām.

"Dienas kārtība 21 kultūrai"

Visas pasaules pilsētas un vietējās pašpārvaldes 2004. gada 8. maijā apstiprināja "Dienas kārtību 21 kultūrai" ("Agenda 21 for Culture") kā vadošo dokumentu vietējo kultūras politiku veidošanai⁴⁶. Pasaules pilsētu asociācija "United Cities and Local Governments" (UCLG) pieņēma "Dienas kārtību 21 kultūrai" kā rekomendējošu dokumentu savām kultūras programmām. "Dienas kārtība kultūrai" sastāv no 67 pantiem, kas iedalīti trīs lielākās daļās: principi (16 panti), pasākumi (29 panti) un rekomendācijas (22 panti). Sadaļa "Principi" apraksta attiecības starp kultūru un cilvēktiesībām, daudzveidību, ilgtspēju, demokrātisko līdzdalību un mieru. "Pasākumi" atspoguļo vietējo pašvaldību pienākumus un detalizēti apraksta kultūras politikas vajadzības. "Rekomendācijas" iesaka, kā atjaunot kultūras nozīmību un kā to atspoguļot programmās, budžetos un organizāciju pārvaldībā dažādos pārvaldības (vietējā, reģionālā vai nacionālā) līmeņos un

45 Heiskanen, I., 2001. *Decentralisation: Trends in European Cultural Policies*. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 8.lpp.

46 http://www.agenda21culture.net/index.php?option=com_content&view=article&id=44&I

starptautiskās organizācijās.

"Dienas kārtība 21 kultūrai" palīdz argumentēt nepieciešamību iekļaut kultūru visos pārvaldības līmeņos, kā arī stiprina vietējās kultūras politikas attīstību. Pilsētas var parakstīt šo dokumentu, tādejādi solidarizējoties un sadarbojoties ar pilsētām un vietējām pašvaldībām visā pasaulē (no Latvijas to ir parakstījusi Rīga).

2006. gada 24 oktobrī UCLD kultūras darba grupa pieņēma dokumentu "Padomi "Dienas kārtības 21 kultūrai" īstenošanai". Šis dokuments piedāvā vispārējas rekomendācijas, kas var būt noderīgas, lai izprastu, kā veicināt demokrātisku un iedzīvotājus iesaistošu kultūrpolitiku un pārvaldību vietējās pašvaldības līmenī. Sekojošas rekomendācijas attiecas uz pētījuma tēmu – veidot attiecības starp vietējo pašvaldību un pilsonisko sabiedrību:

- vietējā pašvaldība var veicināt kultūras procesus: stiprināt pilsonisko sabiedrību, sekmēt saskaņu un iedibināt abpusēju atbildību;

- jāiedrošina un jāatbalsta iedzīvotāju demokrātiska līdzdalība sabiedriskās politikas kultūras jomā formulēšanā, īstenošanā un novērtēšanā;

- jānodrošina informācijas caurskatāmība un saziņa ar pilsoņiem dažādos veidos;

- jānodrošina tehniska precizitāte un skaidra argumentācija, iesaistot ekspertus pētniecībā un kultūras politikas un kultūras menedžmenta attīstīšanā;

- jāatzīst daudzveidīgas kultūras vajadzības un prasības, ko izvirza konkrētās teritorijas iedzīvotāji un organizācijas, tostarp kultūras pārstāvji un pārējie pilsoņi;

- teritorijas kultūras resursi iekļauj gan "klasiskās" kultūras nozares (kultūras mantojums, māksla, bibliotēkas), gan radošās industrijas, medijus, izglītību un sportu;

- kultūras nozaru saliedētību jāstiprina, balstoties uz mērķiem un rīcību, kas centrā izvirza kultūras pamatvērtības;

- jāstiprina priekšstats par kultūru kā daļu no publiskās telpas un tādu, kas balstās izteiksmes brīvībā, kritiskā domāšanā, daudzveidībā, līdzdalībā un radošumā. Šo telpu veido kultūras profesionāļi un pārstāvji, kā arī pilsoņu mākslinieciskās izpausmes;

- jākoordinē kultūras plānošanas process ar pilsētas vai jebkuriem citiem vietējās plānošanas procesiem (..);

- jāpielieto starpnozaru argumenti, kultūras aspektu izmantojot urbānajā kontekstā, ar mērķiem un rīcību pamatojot kultūras ietekmi un savstarpējo mijiedarbību ar norisēm izglītības, veselības, pilsētplānošanas un ekonomikas jomās;

- jāievieš uz inovācijām orientētas programmas, laboratorijas vai īpašas nodaļas, kas attīstītu paraugprojektus;

- jāievieš procedūras, kas nodrošina skaidru pieteikšanos un uzraudzību pieņemtajiem lēmumiem;

- jāievieš kultūras indikatoru sistēma;

- jāapsver apmācību vajadzības kultūras politikā/menedžmentā/starptautiskā centrālā loma sabiedrībā;

- jāveido saikne starp vietējiem kultūras procesiem un reģionālā, nacionālā un starptautiskā mēroga publisko pārvaldi, lai prioritātes iegūtu kontekstu un orientētos uz jaunu ekonomisko resursu nodrošināšanu;

- pilsētai jāpiedalās daudzvalstu sadarbības tīklos un asociācijās, kas domātas kultūras sadarbībai, lai dalītos labo piemēru pieredzē un aizstāvētu kultūras nozīmi nacionālās un starptautiskās programmās.

Tāpat tiek izvirzīti specifiski paņēmieni, kas var noderēt arī Latvijā, iesaistoties vietējās kultūrpolitikas plānošanā: vietējā kultūras stratēģija, kultūras tiesību un pienākumu harta, kultūras padome un kultūras ietekmes novērtējums.

3. Sabiedrības līdzdalības kultūrpolitikas veidošanā modeļi un prakse

3.1. Jēdzieni, kas ietekmē sabiedrības līdzdalību kultūrpolitikas veidošanā

Kultūras tiesības

Pēdējos gados arvien biežāk un uzstājīgāk kultūras politikā tiek runāts par kultūras tiesībām. Kultūras tiesības īpaši ir aktualizējušās UNESCO "Vispārējās deklarācijas par kultūras daudzveidību" (2001) un "Konvencijas par kultūras izpausmju daudzveidības aizsardzību un veicināšanu" (2005) kontekstā. Tomēr kultūras tiesības reti tiek pēc būtības ņemtas vērā, pilsētām vai vietējām pašvaldībām izstrādājot savu kultūras politiku vai stratēģiju⁴⁷.

Latvijas Republika, 1990. gadā pievienojās 51 cilvēktiesību dokumentam⁴⁸, tai skaitā Vispārējai cilvēktiesību deklarācijai (1948), kuras Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 27. pants apliecina, ka "katram cilvēkam ir tiesības brīvi piedalīties sabiedrības kultūras dzīvē, baudīt mākslu, piedalīties zinātnes progresā un izmantot tā labumus". 2007. gadā, balstoties uz šo deklarāciju, pētnieku grupa izstrādāja "Kultūras tiesības: Frīburgas deklarāciju"⁴⁹, lai uzsvērtu kultūras dimensiju vispārējās cilvēktiesībās.

Kultūras tiesības nozīmē, ka jebkurai cilvēkam ir tiesības sevi radoši izpaust (pēc iespējas savā dzimtajā valodā), kā arī piedalīties kultūras dzīvē saskaņā ar savu kultūras identitāti. Attiecībā uz kultūras politiku kultūras tiesības parasti tiek tulkotas kā nepieciešamība nodrošināt pieejamību un līdzdalību kultūras dzīvē visiem iedzīvotājiem⁵⁰. Vietējās pašvaldībās kā vadlīnijas kultūras tiesību interpretācijai kultūras politikā var izmantot "Dienas kārtība 21 kultūrai" (apskatīta šī pētījuma nodaļā 2.4.).

Pilsoniskā sabiedrība un līdzdarbība

Satversme (101.-102.pants) garantē ikvienam Latvijas pilsonim tiesības apvienoties biedrībās, politiskās partijās un citās sabiedriskās organizācijās, kā arī tiesības likumā paredzētajā veidā piedalīties valsts un pašvaldību darbībā⁵¹.

47 Pascual, J., 2011. On Cultural Policies, Sustainability and Participation. In: Ertürk, E., ed. *Local Cultural Policies Handbook: Steps, Tools and Case Studies*. Istanbul: Istanbul Bilgi University Press. 24.lpp.

48 Latvijas Republikas Augstākās Padomes Deklarācija "Par Latvijas Republikas pievienošanos starptautisko tiesību dokumentiem cilvēktiesību jautājumos". Augstākā Padome, 1990. gada 4.maijā, "Ziņotājs", 21,24.05.1990. Skatīts: 20.05.2013. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=75668>

49 Cultural Rights: Fribourg Declaration. 2007. gada 7.maijs, Frīburga. Skatīts: 20.05.2013. Pieejams: <http://www1.umn.edu/humanrts/instree/Fribourg%20Declaration.pdf>

50 Laaksonen, A., 2010. *Making Culture Accessible: Access, Participation and Cultural Provision in the Context of Cultural Rights in Europe*. Strasbourg: Culture of Europe Publishing, 23.lpp.

51 Latvijas Republikas Satversme. 1922. gada 15. februāris, ar grozījumiem 29.04.2009. Latvijas Vēstnesis, 66 (4052), 29.04.2009. Skatīts: 20.05.2013. Pieejams: <http://www.likumi.lv/doc.php?id=57980>

Pilsoniskajai sabiedrībai ir svarīga loma demokrātiskas valsts pastāvēšanā. Pilsoniska sabiedrība stiprina demokrātiju, tai skaitā, nodrošina kvalitatīvāku publiskās pārvaldes lēmumu pieņemšanu, aktīvāku demokrātisko līdzdalību, varas un pilsoņu savstarpējo saikni un uzticību, sabiedrības grupu interešu un tiesību aizsardzību⁵². **Pilsoniskā sabiedrība** ir tāda sabiedrība, kurā indivīdam nav šķēršļu sadarboties ar citiem indivīdiem un publisko varu savu un sabiedrības jautājumu un problēmu risināšanā. Tā sastāv no visu veidu formāliem un neformāliem veidojumiem, kas ir neatkarīgi gan no valsts, gan no ģimenes, gan no uzņēmējdarbības. Pilsoniskā sabiedrība nodrošina arī to interešu pārstāvēšanu, kas sevi nevar pārstāvēt ne ekonomiski, ne politiski (piemēram, vides aizsardzības, bērnu tiesību, cilvēku ar īpašām vajadzībām tiesību jautājumos)⁵³.

Līdzdarbība ir līdzdalības forma, kura izpaužas kā pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās publiskās varas uzdevumu formulēšanā, apspriešanā, īstenošanā un novērtēšanā⁵⁴. Sabiedrības līdzdalības nozīme ir pieaugusi līdz ar valsts pārvaldes reformu un pāreju no „vecās” birokrātiskās pārvaldes formas uz „jauno” pārvaldi, kas balstīta uz labas pārvaldības principiem. Tie ir: atklātība, caurskatāmība un atbildība, godīgums un objektivitāte, sabiedrības līdzdalība, kvalitatīvi pakalpojumi, saprotami, caurskatāmi un piemērojami likumi, saskaņotība un pēctecība politikas veidošanā, likuma varas ievērošana, augsti ētiskie standarti. Kā īpaši svarīgi tiek izcelti trīs galvenie principi: atbildība – iespējas prasīt no konkrētām amatpersonām atskaiti par savu rīcību; caurskatāmība – sabiedrībai pieejama ticama, būtiska un savlaicīga informācija par valdības darbību; un atvērtība, kas nozīmē, ka valdība ieklausās sabiedrības pārstāvjos un uzņēmējos un, veidojot un īstenojot nozaru politikas, ņem vērā viņu izteiktos ierosinājumus⁵⁵.

Saikne starp sabiedrību un valsts pārvaldi ir **nevalstiskās organizācijas** kā viena no galvenajām pilsoniskās sabiedrības formām. Tās var efektīvi darboties visos politikas plānošanas posmos – dienaskārtības veidošanā, izstrādē un monitorēšanā.

3.2. Līdzdalības mehānismi, stratēģijas un taktiskie paņēmieni

Galvenie uzdevumi kultūras jomā būtu sekojoši: panākt izmaiņas kultūrpolitikā, ietekmēt sabiedrisko domu, kultūrpolitikas jēdzienus (iedzīvināt, skaidrot, apstrīdēt), ietekmēt lēmumus, aizstāvēt nozari (kultūras jomu kopumā, piemēram, krīzes apstākļos, NVO sektoru vai tml.). NVO sektoram savstarpēji ir vērts sadarboties, lai stiprinātu NVO sektora kapacitāti, programmas

52 *Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas programma 2008.-2012.gadam*. Skatīts: 20.05.2013. Pieejams: http://ec.europa.eu/ewsi/UDRW/images/items/doc1_3655_734009540.doc

53 *Nevalstisko organizāciju vārdnīca*, skatīts: 20.05.2013. Pieejams: <http://nvo.lv/lv/news/page/nevalstisko-organizaciju-vardnica-25/>

54 Ibid.

55 Rieksta, S., 2010. *Nevalstisko organizāciju līdzdalība valsts pārvaldes darbībā, problēmas un risinājumi*. Skatīts: 20.05.2013. Pieejams: http://s3.amazonaws.com/politika/public/article_files/1480/original/Riekstas_magistra_darbs.pdf?1331661324

plānošanu, apvienotu spēkus kopējā pakalpojumu pirkšanā, mārketingā, sponsoru piesaistē u.tml.

Līdzdalības mehānismi

Baltijas Konsultācijas, Konsorts savā pētījumā "Par NVO un valsts pārvaldes izmantotajiem līdzdalības mehānismiem Ministru kabineta lēmumu pieņemšanas procesā" (12.lpp.) ir izvērtējuši Latvijas normatīvo regulējumu un izdalījuši sekojošus mehānismus NVO līdzdalībai valsts pārvaldē⁵⁶ (tie paši mehānismi būtu attiecināmi uz pašvaldību līmeni, tikai būtu vēl papildus jāņem vērā normatīvie regulējumi, kas skar konkrēto pašvaldību):

1. Darba grupas;
2. Konsultatīvās padomes;
3. Sabiedriskās apspriedes;
4. Publiskās apspriedes;
5. Pilnvarošana un deleģēšana;
6. Normatīvo aktu anotācijas;
7. Tiesību aktu projektu saskaņošana, ko nosaka „Ministru kabineta kārtības rullis”;
8. Nevalstisko organizāciju un Ministru kabineta sadarbības memorands un Memoranda īstenošanas padome;
9. Nacionālā trijpusējās sadarbības padome;
10. Konsultāciju procedūru regulējošo normatīvo aktu piemērošana.

Līdzdalības stratēģijas

Izvēloties piemērotāku stratēģiju līdzdarbībai politikas veidošanā, jāņem vērā politikas plānošanas cikls. Politikas plānošanas ciklam ir četri posmi: darba kārtības sastādīšana; politikas izstrāde; lēmumu pieņemšana; politikas ieviešana un novērtēšana⁵⁷. Par visefektīvāko atzīst savu jautājumu ieviešanu darba kārtībā. Tāpat nevajadzētu aizmirst par rīcībpolitikas novērtēšanu un monitoringu, kam parasti tiek pievērsta mazāka uzmanība un kas prasa lielākus resursus.

Apskatot literatūrā minētās stratēģijas, kā arī praktiskus piemērus kā noderīgākās varam izdalīt

56 Baltijas Konsultācijas, Konsorts, 2013. Ziņojums "Par NVO un valsts pārvaldes izmantotajiem līdzdalības mehānismiem Ministru kabineta lēmumu pieņemšanas procesā", ziņojums "Par ārvalstu pieredzi par valsts pārvalžu iestāžu un NVO sadarbības inovatīvajām institucionālajām formām", ziņojums "Par nepieciešamiem pasākumiem NVO līdzdalības mehānismu valsts pārvaldē pilnveidošanai, kā arī jaunu mehānismu izveidei". Pieejams: [http://www.mk.gov.lv/file/files/valsts_kanceleja/sab_lidzdaliba/2013/nvo_01032013_gala_papildin%20\(2\).pdf](http://www.mk.gov.lv/file/files/valsts_kanceleja/sab_lidzdaliba/2013/nvo_01032013_gala_papildin%20(2).pdf) [skatīts 20.05.2013.]

57 Kļaviņa S., Greiškalna I., 2006. *Līdzdalības iespējas valsts pārvaldē: Rokasgrāmata nevalstiskajām organizācijām un apņēmīgiem indivīdiem*. Rīga: Valsts kanceleja, 26.lpp.

sekojošas stratēģijas politikas ietekmēšanai:

1. Sadarbība starp organizācijām.

Pastāv vairāki veidi, kā organizācijas ar līdzīgām interesēm un mērķiem var apvienoties, lai stiprinātu savas pozīcijas un spētu veidot spēcīgāku apvienību savu interešu aizstāvēbai un politikas ietekmēšanai. Iespējams pievienoties esošajām apvienībām (meklēt savā nozarē, pārdomāt, vai nepieciešams pievienoties nacionāla, starptautiska vai lokāla mēroga organizācijai). Varbūt jāapsver doma iniciēt jaunu sadarbības platformu savā reģionā, pilsētā, novadā, savā nozarē vai, lai risinātu kādu specifisku mērķi. Bieži sadarbība tiek veidota, balstoties uz sākotnējo entuziasmu, tomēr, lai tā turpinātos, nepieciešams vai nu skaidrs pārvaldes modelis, vai kādai no iesaistītām organizācijām jāuzņemas koordinējošā loma, ieguldot savus resursus vai piesaistot atbalstu, lai darbs neapstātos un tiktu arī papildināta mājas lapa (ja tāda ir izveidota).

Sadarbības tīkls (network). Sadarbības tīkli veidojas, kopīga mērķa vārdā organizācijām un indivīdiem apvienojot ietekmi un/vai veidojot attiecības ar citām organizācijām un indivīdiem, lai dalītos zināšanās, pakalpojumos, pieredzē un mācītos viens no otra⁵⁸. Sadarbības tīklu veidošanās ir aktuāla tendence kultūras jomā kopš 20. gadsimta 80. gadiem. Sadarbības tīkliem raksturīga neformāla pārvaldība ar nelielu administrējošu un koordinējošu pārvaldības modeli un vienlīdzīga, horizontāla sadarbība starp tajā iesaistītajām organizācijām un indivīdiem.

Piemērs. *Amateo*⁵⁹ – Eiropas sadarbības tīkls kultūras līdzdalībai kultūras norisēs. Tajā apvienojas nacionālas vai minoritāšu organizācijas, kas darbojas amatiermākslas, brīvprātīgo kustības vai kopienu mākslas un amatniecības jomās. Sadarbības tīkls izplata informāciju par dalīborganizāciju aktivitātēm, koordinē starptautisku sadarbību festivālos un citos projektos, pārstāv nozari ES līmenī, iniciē un apvieno dalībniekus kopējos pētījumos u.c.

Piemērs. Latvijas Pilsoniskā alianse⁶⁰ (2004) darbojas kā NVO platforma – dažādu jomu organizāciju oficiāli reģistrēts sadarbības tīkls. Tā aktīvi darbojas kā NVO sektora interešu aizstāvis, sekojot līdzi lēmumu pieņemšanai valsts pārvaldē, kā arī aicinot Latvijas NVO aktīvi līdzdarboties un aizstāvēt savas intereses. Organizācijas pārstāvji piedalās Ministru Kabineta un ministriju darba grupās, iknedēļas valsts sekretāru sanāksmēs, kā arī LR Saeimas komisiju sēdēs. Mērķis, piedaloties padomēs un darba grupās, un citās sanāksmēs, ir nodrošināt NVO kā ieinteresētās puses līdzdalību politikas dokumentu un tiesību aktu izstrādē un izmaiņu ieviešanā. Organizācija apvieno vairāk nekā 140 biedrus – NVO sektorā aktīvas juridiskas organizācijas un privātpersonas.

58 <http://www.ifacca.org/topic/networks-transnational-arts-projects/>

59 <http://www.amateo.info/>

60 <http://nvo.lv/lv/news/page/par-mums-153/>

Taktiskais sadarbības tīkls ir jauna sociāla un kultūras prakse, kas apvieno organizācijas ar mērķi ne vien ietekmēt kultūras politiku, bet arī sadarboties kopēju programmu veidošanā un savstarpēji atbalstot savus biedrus⁶¹. Organizācijas var sadarboties kopēju programmu veidošanā, veidot kopēju mārketingu, vienoties, lai izdevīgāk pirktu pakalpojumus (tehnikas īre, tipogrāfijas pakalpojumi u.c.), apvienot resursus, lai savstarpēji mainītos ar inventāru (piemēram, skaņu apratūra, krēsli, u.tml.).

Piemērs. *Clubture*⁶² sadarbības tīkls Horvātijā izveidojās 2002. gadā kā neatkarīgu kultūras organizāciju, iniciatīvu un klubu sadarbības platforma. Tā mērķis ir veicināt sadarbību un nostiprināt NVO lomu kultūrpolitikas līmenī. Dalīborganizācijas kopīgi pieņem lēmumus un sadala atbildību un pienākumus. Svarīga aktivitāšu daļa ir sadarbība kopīgu programmu veidošanā – atsevišķas kultūras organizācijas vai nu apmainās ar saviem veidotajiem kultūras pasākumiem vai arī kopīgi veido projektus (izstādes, filmu programmas, koncertus, darbnīcas, izrādes, lekcijas...).

Asociācija ir hierarhiski strukturētāks sadarbības modelis. Asociācijā apvienojas biedri ar līdzīgām interesēm.

Piemērs. LKNOVA⁶³ – Laikmetīgās kultūras nevalstisko organizāciju asociācija. Asociāciju (juridiskais statuss – biedrība) 2007. gadā nodibināja vadošās laikmetīgās kultūras NVO Latvijā – Laikmetīgās mākslas centrs, Latvijas Jaunā teātra institūts, Jauno mediju kultūras centrs RIXC, starpnozaru mākslas grupa SERDE, kultūras projekts NOASS, kultūras un informācijas centrs K@2. Šobrīd asociācijā darbojas jau 19 organizācijas un individuāli biedri un tā ir atvērta jaunu dalībnieku uzņemšanai. Asociācijas mērķis ir attīstīt un aktivizēt nevalstisko organizāciju darbību kultūras jomā un uzlabot vidi kultūras NVO darbībai; pārstāvēt kultūras NVO intereses valsts un pašvaldību kultūrpolitikā; attīstīt un atbalstīt inovatīvās kultūras procesus Rīgā un Latvijas reģionos, kā arī starptautiski; piedāvāt konsultācijas un ekspertīzi, kā arī nozares pētniecību un analīzi.

Koalīcija ir apvienība kopēju interešu aizstāvībai. Tai var nebūt juridisks statuss.

Piemērs. Kultūras alianse sāka veidoties 2009. gadā, lai aktīvi iesaistītos kultūrpolitikas dienaskārtības veidošanā un kopīgi lemtu par nozares attīstības prioritātēm. Kultūras alianse apvieno trīs nevalstiskās kultūras organizācijas: Latvijas Radošo savienību padomi, kas pārstāv 11 radošās savienības ar kopskaitā vairāk nekā 3000 individuāliem biedriem, Laikmetīgās kultūras nevalstisko organizāciju asociāciju, kas apvieno 20 laikmetīgās kultūras jomā strādājošas NVO, un biedrību "Laiks kultūrai", kas apvieno nacionālas nozīmes kultūras iestādes. 2012. gadā tika parakstīts trīspusējais sadarbības memorands starp Kultūras ministriju, Kultūras aliansi un

61 Višnić, E. and Dragojević, S., 2008. *A Bottom-up Approach to Cultural Policy-Making: Independent Culture and New Collaborative Practices in Croatia*. Amsterdam, Bucharest, Zagreb: PoliciesforCulture, 17.lpp.

62 <http://www.clubture.org/>

63 <http://kulturasnvo.wordpress.com/>

Nacionālo apvienību (NA) „Visu Latvijai!” – „Tēvzemei un Brīvībai/LNNK”. Visu trīs kultūras organizāciju pārstāvji deleģēti, lai izveidotu Kultūras alianses sadarbības padomi, kas regulāri tiek ar kultūras ministri, lai īstenotu memoranda mērķus.

2. Tikšanās ar politiķiem un politikas veidotājiem.

Tikšanās ar politiķiem vai politikas veidotājiem ir iespēja klātienē pārrunāt problēmas, iniciēt jaunus dienaskārtības jautājumus, aizstāvēt viedokli, panākt lēmumu apturēšanu vai plašākas debates par kādu jautājumu. Tikties ar politikas veidotājiem ir iespējams arī individuāli vai vienai atsevišķai organizācijai, tomēr pārstāvēt lielāku organizāciju apvienību, sarunai var būt nozīmīgāki rezultāti un rezonanse. Visbiežāk šādas tikšanās tiek organizētas pirmsvēlēšanu gaisotnē vai jaunu amatpersonu amatā stāšanās brīdī.

Piemērs. 2010. gada 18. augustā trīs biedrību „Laiks kultūrai” pārstāvoši Latvijas kultūras iestāžu vadītāji: Latvijas Nacionālās bibliotēkas direktors Andris Vilks, Latvijas Nacionālās operas direktors Andrejs Žagars un UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas ģenerālsekretāre Dagnija Baltiņa tikās ar Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) pastāvīgo pārstāvi Latvijā Deividu Moru un SVF ekonomisti Agnesi Bukovsku, informēja laikraksts NRA. Biedrības „Laiks kultūrai” izplatītajā paziņojumā teikts, ka tikšanās mērķis – sākt dialogu ar SVF par kultūras nozares attīstību ilgtermiņā Latvijā, īpaši pievēršoties jautājumiem par kultūras nozīmību sabiedrības un valsts attīstībā, izejot no krīzes. Sarunas laikā biedrības pārstāvji precizēja SVF attieksmi pret mehānisku finansējuma samazināšanu, īpaši ilgtermiņā. Tikšanās laikā Deivids Mors esot uzsvēris, ka “SVF no savas puses nav uzstādījuma samazināt finansējumu kādai konkrētai nozarei, t.sk. kultūrai. Tā ir katras valsts valdības iekšēja prioritāšu izvēle, kādi ir tās attīstības pamatbalsti un valsts starptautiskās reputācijas pamatelementi.”

3. Publiska viedokļa izteikšana.

Publiska viedokļa izteikšana ir viena no vienkāršākajām un biežāk izmantotajām stratēģijām: atklātās vēstules, sūdzības, raksti, vēstules NVO sadarbības tīkliem, atbildīgajām institūcijām ar aicinājumiem uzlabot situāciju vai novērst noteiktus apdraudējumus, viedoklis, priekšlikumi NVO sadarbības tīkliem un vai atbildīgajām institūcijām konkrētu izaicinājumu novēršanai.

Piemērs. 2008.g.oktobra beigās vairāk nekā 150 sabiedrības pārstāvji parakstīja divas atklātās vēstules, kurās tika paustas bažas par slepenību Latvijas Televīzijas (LTV) jaunās stratēģijas apstiprināšanā un turpmākās darbības plānošanā, kā arī tika uzdoti jautājumi, aicinot NRTP un LTV vadību uz tiem publiski atbildēt. Sabiedrisko aktivitāšu rezultātā tika panākts:

- 1) NRTP izsludināja atklātu sēdi;
- 2) NRTP neapstiprināja LTV iesniegto Nacionālā pasūtījuma projektu;

- 3) izveidojās brīvprātīga darba grupa, kas izstrādāja un iesniedza NRTP konkrētus priekšlikumus;
- 4) NRTP tika nosūtīts konkrēts piedāvājums sabiedriskai diskusijai portālā politika.lv;
- 5) Gan LTV, gan NRTP mājas lapās ir publicēts „LTV Nacionālā pasūtījuma projekts 2009. gadam”;
- 6) Raidījums 100 g kultūras pagaidām „pagarināts” uz 2009. gada pirmajiem trim mēnešiem.

4. Publiski pasākumi un akcijas.

Publiski pasākumi un akcijas jau prasa lielāku sagatavošanos, augstāku sadarbības un iesaistīšanās pakāpi un līdzekļus. Tā ir efektīva stratēģija, jo pievērš lielu mediju un sabiedrības uzmanību. "Miermīlīgākās" aktivitātes ir konferences un semināri. Konferences var iesaistīt lielu cilvēku loku, radīt plašu publicitāti, kā arī kalpot kā sava veida forums, lai kopīgi pieņemtu rezolūciju vai rekomendācijas, ko tālāk var iesniegt politikas veidotājiem. Šī forma ir noderīga, lai veidotu sabiedrisko domu, skaidrotu kultūrpolitikas uzstādījumus. Seminārs būs vērsts uz mazāku dalībnieku skaitu, toties fokusētāk un profesionālāk iespējams izdiskutēt nepieciešamos jautājumus, kā arī izglītēt semināra dalībniekus.

Īpaši iedarbīgas ir aktīvākas iesaistīšanās formas – akcijas, protesti, demonstrācijas, t.s. pagrīdes mārketinga paņēmieni, piemēram, zibakcijas, grafiti u.tml.

Piemērs. Vairākas dienas no 2009. gada 23.novembra Francijā streikvoja apmēram 20 muzeji un mākslas galerijas, tostarp vairāki pasauleslaveni muzeji – Luvra, Pompidū centrs, Versaļas pils, Orseja muzejs. Valdības pieņemtās reformas paredzēja, ka turpmāk divu pensionēto darbinieku vietā darbā tiks pieņemts tikai viens. Šī iecere īpaši sāpīgi skāra Pompidū centru, kurā 44% darbinieku ir pāri 50 gadiem, tādēļ bija paredzams, ka muzejs nākamajos 10 gados zaudēs 400 no 1000 darbavietām.

Taktiskie paņēmieni

Taktiski paņēmieni noderīgi, lai labāk plānotu un pievērstu uzmanību savām plānotajām aktivitātēm⁶⁴.

Mobilizēt cilvēkus. Tā ir noderīga taktika, ja vajag cilvēkus apvienot kopējam mērķim – vienai, vai internetā vai klātienē. Lai apvienotu cilvēkus rīcībai, nepieciešams atrast un skaidri formulēt aktuālu notikumu, kas visus vieno. Tāpat svarīgi izvēlēties vienkāršu simbolu vai vizuālu attēlu, kas cilvēkus uzrunā personiski. Jāpārdomā, kā vērsties pie pareizās mērķauditorijas, proti,

⁶⁴ Noderīga mājas lapa, kas apskata dažādas taktikas, lai palīdzētu NVO īstenot pārmaiņas:
<https://informationactivism.org>. No šīs mājas lapas ir ņemti tālāk apskatītie taktiskie paņēmieni.

tādas, kas ir pozīcijās veikt pārmaiņas. Nepieciešams cilvēkus ne tikai uzrunāt, bet arī pierunāt rīkoties, tātad jāpārdomā, kāda būs konkrētā rīcība (piemēram, parakstīt petīciju), ko katrs var īstenot.

Piemērs. 2012. gadā Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bērnu literatūras centrs un Latvijas Nacionālās bibliotēkas Atbalsta biedrība aicināja lielus un mazus lasītājus un grāmatu mīļotājus uz E-pastu karu, tādējādi protestējot pret to, ka valsts nav piešķirusi nekādu finansējumu lasīšanas veicināšanas programmai "Bērnu un jauniešu žūrija"⁶⁵. Ikviens tika aicināts sūtīt ziņu "Es gribu lasīt!" uz valsts iestāžu elektroniskajiem pastiem.

Pierādīt un reģistrēt pierādījumus. Tas ir paņēmieni, lai reģistrētu likuma vai tiesību pārkāpumus un visbiežāk tiek izmantots, lai atmaskotu dabas aizsardzības vai cilvēktiesību pārkāpumus vai korupciju. Vācot pierādījumus, jāievēro ētiski apsvērumi un jāparūpējas par liecinieku identitātes aizsardzību. Jābūt atbildīgajam cilvēkam, kas pēc nepieciešamības būs pieejams masu medijiem, ja tiem radīsies pastiprināta interese.

Piemērs. Tika izveidota 50 cilvēku darba grupa, kas vāca parakstus, dokumentus un pierādījumus pret "Kultūras kalna" celtniecību Ikšķilē, jo bija aizdomas par nelikumīgu un koruptīvu lēmumu pieņemšanu. Ar lūgumu izvērtēt notikušo darījumu nosūtīta vēstule Valsts kontrolei, KNAB, Reģionālās attīstības un pašvaldības lietu ministrijai, kā arī Ikšķiles novada domes priekšsēdētājam. Tika izvēlēts arī "vēstnieks" – rakstniece Nora Ikstena – kas bija publiski pazīstama persona un kas arī veidoja daļu no publicitātes masu medijos.

Vizualizēt vēstījumu. Paņēmieni piemērots, lai padarītu ziņu viegli uztveramu un piesaistītu cilvēku uzmanību, kā arī lai tā būtu skaidra dažādu tautību cilvēkiem. Vēstījumam jābūt ne tikai vizuāli pievilcīgam, bet arī ar nozīmi un saturu. Noderīgi paņēmieni ir kartes izmantošana (var modificēt ievietojot projektam atbilstošu informāciju) vai infografiki.

Piemērs. Interesantus vizuālus vēstījumus, protestējos pret budžeta samazināšanu kultūrai, izveidoja Lielbritānijas mākslinieki, tos publiskojot mājas lapā "The Save the Arts" ("Glābiet mākslu") <http://savethearts-uk.blogspot.com/>. "The Save the Arts" kampaņu organizēja Londonas nodaļa sadarbības tīklam "Turning Point Network", kas apvieno 2000 mākslas organizācijas un māksliniekus Lielbritānijā ar mērķi atrast jaunus mākslas finansēšanas veidus. Kampaņas mērķis ir rosināt cilvēkus parakstīt petīciju, kas tiks nosūtīta kultūras sekretāram Džeremijam Hantam (Jeremy Hunt).

Uzsvērt personiskus stāstus. Šis paņēmieni noder, ja pirms lēmuma pieņemšanas neviens nav konsultējies ar cilvēkiem, kurus pieņemtais lēmums ietekmē. Šādi stāsti labi uzrunā mērķauditoriju.

65 <http://www.diena.lv/kd/literatura/lasisanas-programmas-aizstavibai-sak-elektroniska-pasta-karu-13939667>

Jāņem vērā arī iespējamie riski – tie jāpārrunā ar cilvēkiem, kuru stāsti tiks kampaņā izmantoti. Ir iespējams arī apkopot anonīmus stāstus, piemēram, kādā akcijā tika fotografēti tikai apģērba gabali, vai arī stāstus anonīmi var cilvēki izstāstīt telefoniski vai pievienot interneta vietnē.

Izmantot humoru. Piemēroti, lai vērstos pie dažādām auditorijām, kā arī piesaistītu uzmanību, lai jūsu ziņu izplata tālāk. Tās var būt ilustrācijas vai karikatūras, asprātīgi video, akcijas. Piemērots veids, lai pievērstu uzmanību ir zibakcijas (*flashmob*) – akcija, kad cilvēku grupa negaidīti parādās kādā publiskā vietā, īsu brīdi vienojoties kādā neparastā un šķietami bezjēdzīgā darbībā, tad ļoti ātri izklīst. Šādu akciju rīkošanā svarīgi ir saprast un sagatavoties, kādā veidā jūs operatīvi sazināšities ar iesaistītajiem cilvēkiem (īsziņas, sociālie mediji).

Piemērs. Simfoniskā zibakcija Kopenhāģenas metro: <http://www.godtube.com/watch/?v=WLDWPGNX>

Veidot datubāzi. Jebkuras kampaņas veidošanai ir svarīgi veidot kontaktu datubāzi (e-pasti, mobilo telefonu numuri, mājas lapā adresu saraksts, sociālie mediji u.tml.). Izmantojot datubāzi, svarīgi izlemēt par pamatprincipiem – cik bieži un kā sazināties ar cilvēkiem, vai ir nodrošināts vienkāršs veids, kā atteikties no ziņu saņemšanas.

Piemērs. Datubāzes veidošanai iespējas izmantot brīvi lejuplādējamu programmatūru: *The Organizers' Database* (<http://organizersdb.org/>); *CiviCRM* (<http://civicrm.org/>).

3.3. Kultūras nozares nevalstisko organizāciju (NVO) aptaujas dati: Viedokļu statistisks (viendimensionāls) sadalījums un atvērtο jautājumu atbildes

Empīriskā pētījuma **mērķis**: izpētīt, kā kultūras sektora NVO īsteno sadarbību ar pašvaldībām, kādas ir izplatītākās sadarbības formas, sadarbības novērtējumu.

Izvirzīti sekojoši **uzdevumi**:

1. Izpētīt, kas ir galvenie NVO sadarbības partneri, darbības mērķi, un mērogs.
2. Noskaidrot NVO apmierinātību ar pastāvošo NVO un pašvaldību sadarbības praksi: novērtējums, biežākās sadarbības formas, pašvaldību atbalsts NVO, atbalsta formas.
3. Noskaidrot NVO pārstāvju priekšstatus par esošo un vēlamo funkciju sadalījumu starp kultūras sektora NVO un pašvaldībām.
4. Noskaidrot, kā NVO pārstāvji vērtē pašvaldību darbu kultūras jomā.
5. Uzzināt priekšlikumus kultūras NVO un pašvaldību sadarbības uzlabošanai.

Pētījums balstīts kvantitatīvajā metodoloģijā. Datu ieguves metode: kvantitatīvā aptauja. Datu ieguves tehnika: elektroniskā aptauja, izmantots interneta aptauju rīks *WebResearch*.

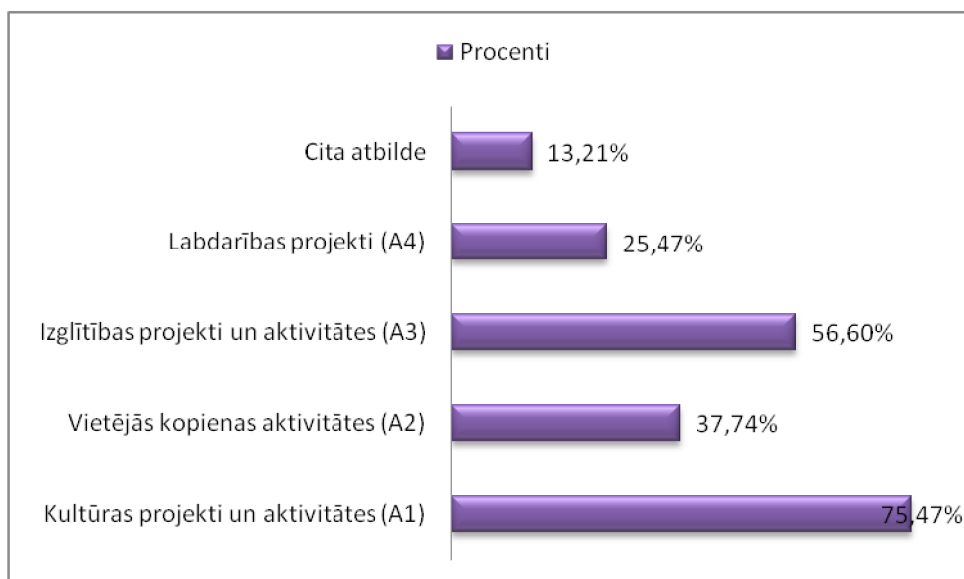
Izlases raksturojums. Izlases rāmis: pētnieku apkopots kultūras sektora nvo e-pastu kontaktu kopums 445, sasniegtā izlase 165. Izlases apjoms nedaudz pārsniedz vidējo e- aptauju respondenci (1/3 daļa no kopējo kontaktu skaita) un nodrošina datus ar vidējo kļūdas % 4,2. Izlasē pārstāvētas visu Latvijas statistisko reģionu kultūras sektora pašvaldības.

Aptaujas norises laiks: 22.04.2013-04.05.2013.

DATI:

- kvantitatīvie dati atspoguļoti % no atbildējušo respondentu skaita, ja nav norādīts citādi;
- kvalitatīvie dati: atbildes uz atklātajiem jautājumiem tika kodētas un kvantificētas.

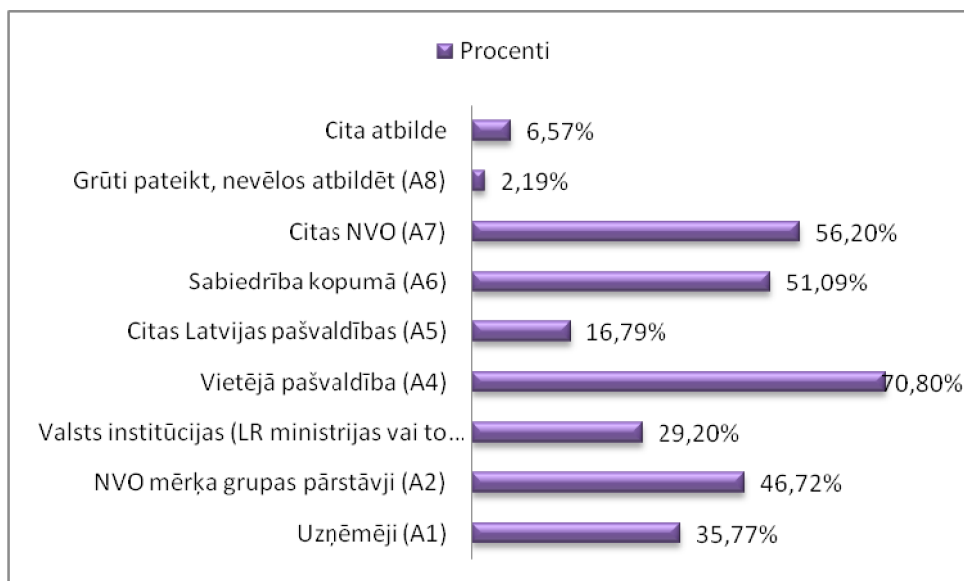
Joma, kurā darbojas kultūras nozares nevalstiskā organizācija (NVO)

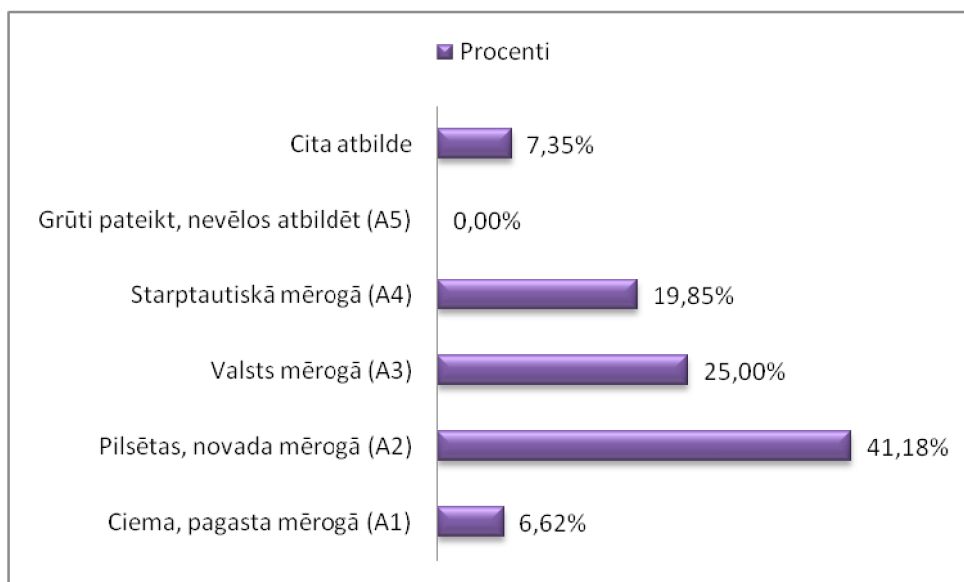
CITAS ATBILDES

- Tūrisma projekti
- Sporta un aktīvās atpūtas, kā arī labdarība
- Kultūrizglītības projekti un aktivitātes
- Cirks
- Bērni, jaunieši
- Vecākās paaudzes iedzīvotāju integrācija sabiedrībā
- Poļu kultūra
- Brīvā laika pavadīšana
- Amatniecības uzņēmējdarbības attīstība novadā
- Sociāli aktivizēt lauku iedzīvotājus
- Darbojamies visā valstī, ne tikai vietējās pašvaldības teritorijā
- Dažādu vecumu un dzimumu sociālās grupas

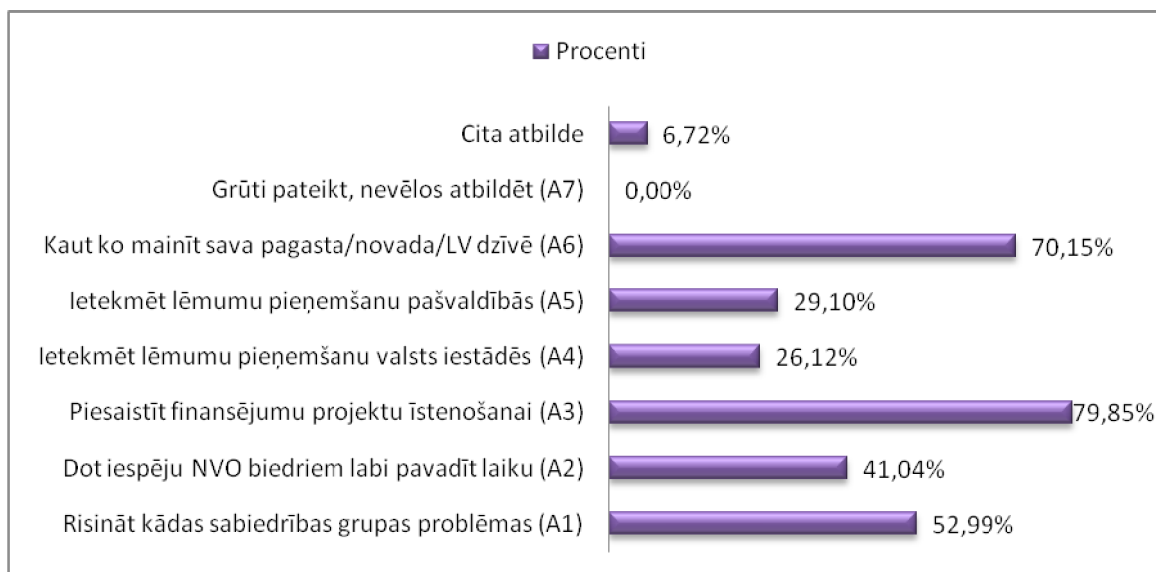
Galvenie kultūras nozares nevalstiskās organizācijas (NVO) sadarbības partneri

Kultūras nozares nevalstiskās organizācijas (NVO) darbības mērogs

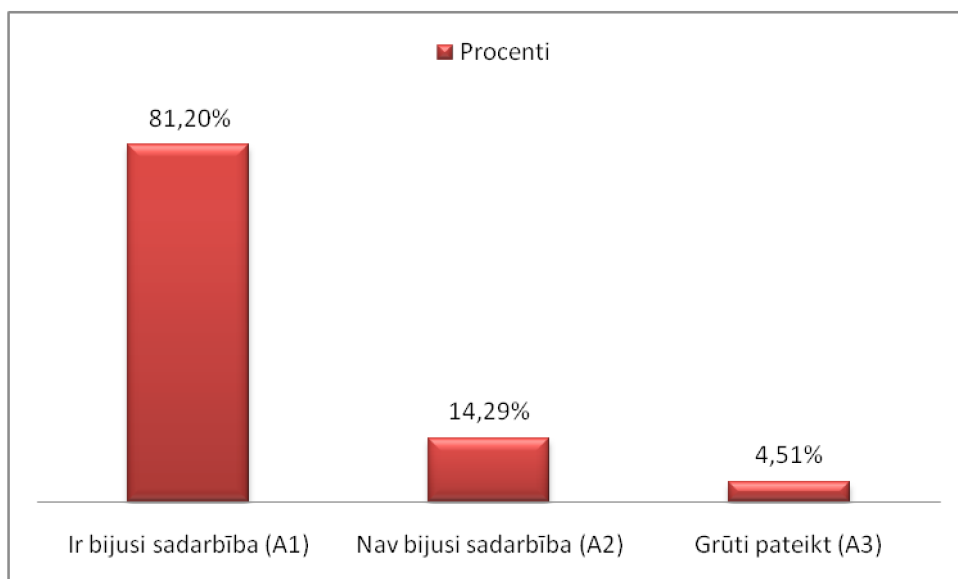
Kultūras nozares nevalstiskās organizācijas (NVO) darbības mērķi

CITAS ATBILDES

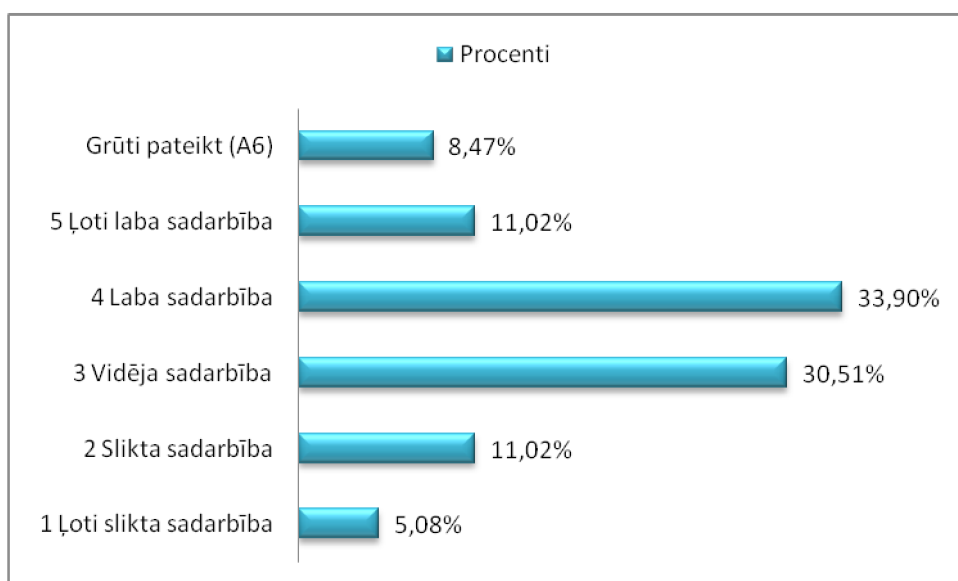
- Jauninājumu ieviešana kultūrizglītībā
- Vēstures dokumentēšana, patriotisma veicināšana
- Saglabāt savu identitāti
- Nozares attīstība, darba un sociālais nodrošinājums NVO biedriem
- Saglabāt un izkopt kultūrvērtības
- Panākt likumdošanā attiecīgos grozījumus, kādi nepieciešami kultūrizglītības iestāžu normālam darbam
- Izmantot un paust savu radošo potenciālu
- Sociāli aktivizēt lauku iedzīvotājus

Ir vai nav kultūras nozares nevalstiskajai organizācijai (NVO) sadarbība ar pašvaldību

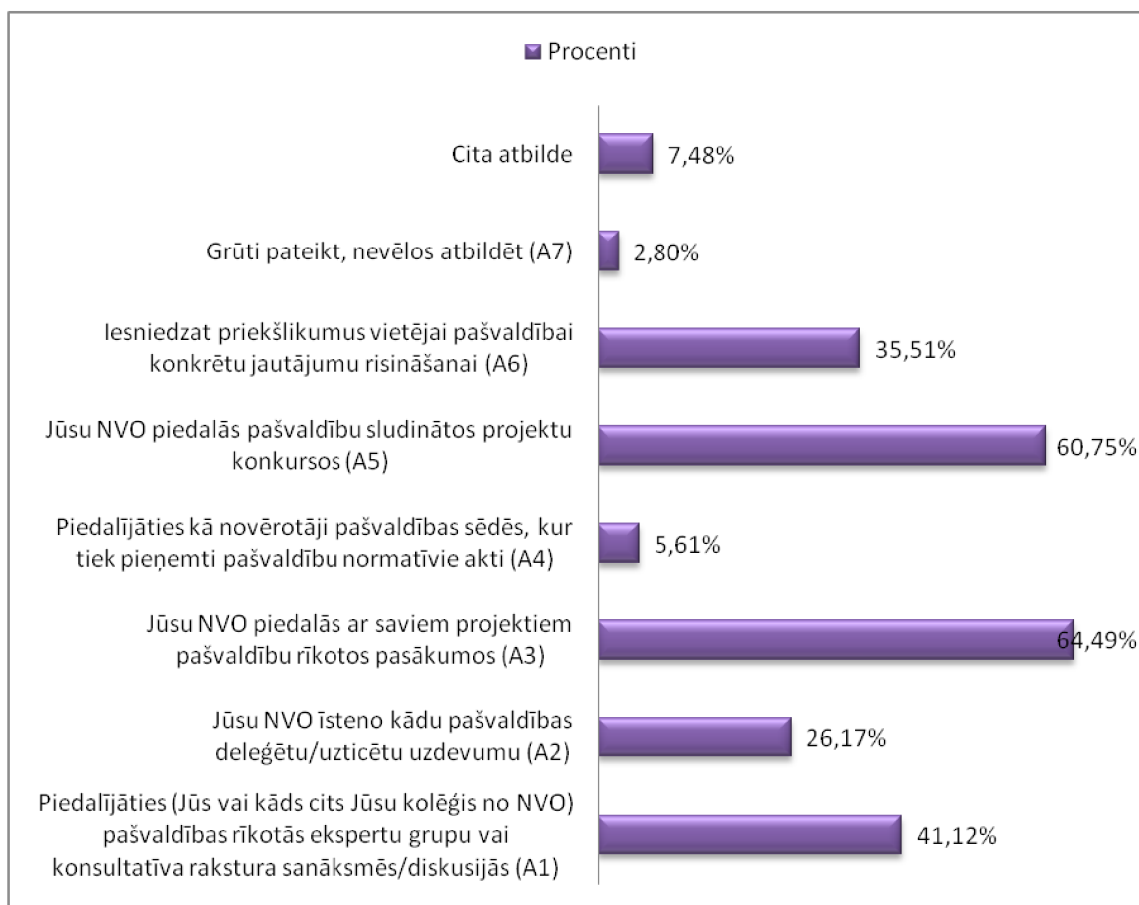

Kultūras nozares nevalstiskās organizācijas (NVO) un pašvaldības sadarbības novērtējums 1-5 ballu skalā

VIDĒJAIS NOVĒRTĒJUMS **3.38**

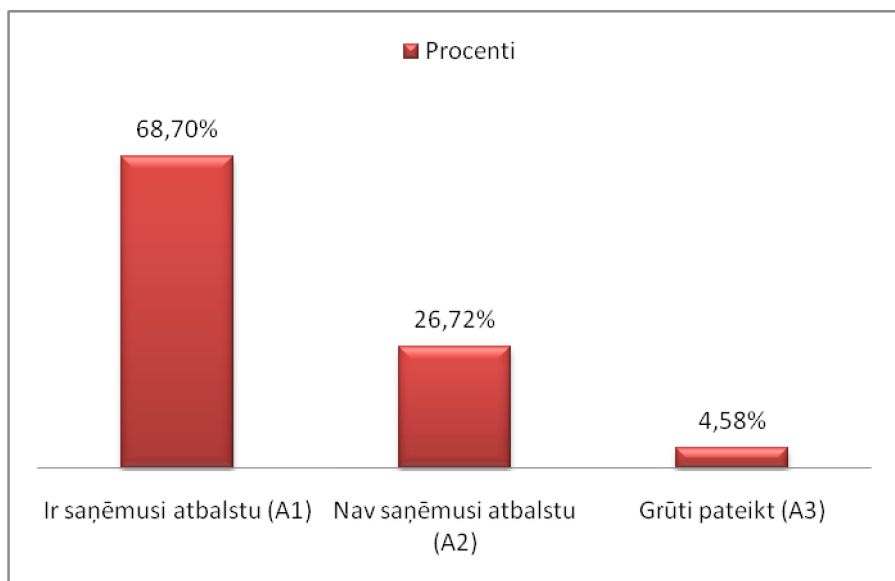
Kultūras nozares nevalstiskās organizācijas (NVO) un pašvaldības sadarbības formas

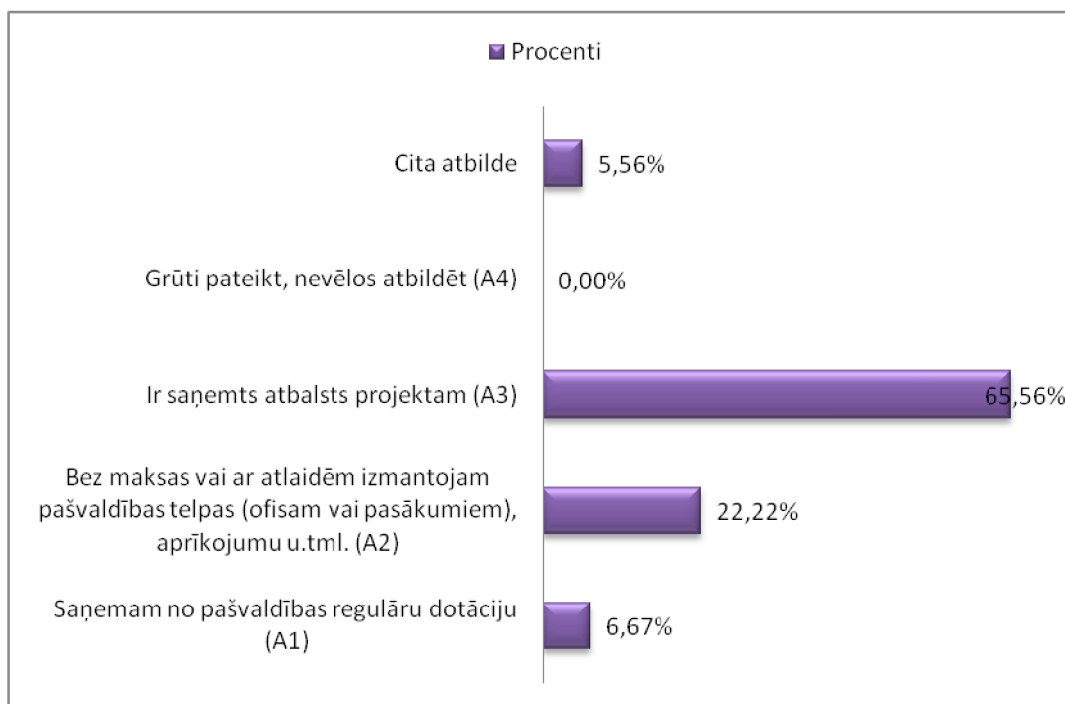
CITAS ATBILDES

- Pašvaldība līdzfinansē biedrības darbību
- Pašvaldība sniedz atbalstu biedrības darbībā (bezmaksas telpas, zeme, NĪN atlaide)
- Pašvaldība piešķirusi līdzekļus biedrības telpu uzturēšanai
- Pašvaldība akceptēja un atbalstīja NVO rīkoto pasākumu
- Mūsu projekti palīdz pašvaldībai
- Projekta īstenošanā pašvaldība kā partneris
- NVO ar saviem projektiem uzlabo pašvaldības kultūras dzīvi

Ir vai nav nevalstiskā organizācija (NVO) saņēmusi atbalstu no pašvaldības

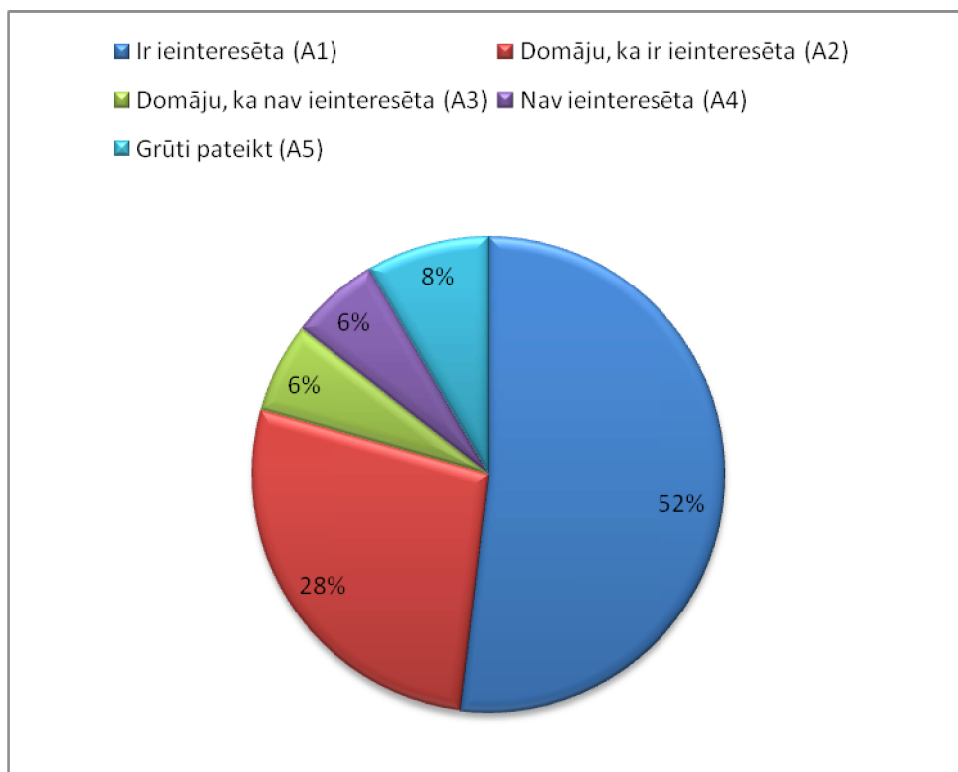
Kāda veida atbalstu nevalstiskā organizācija (NVO) saņem no pašvaldības

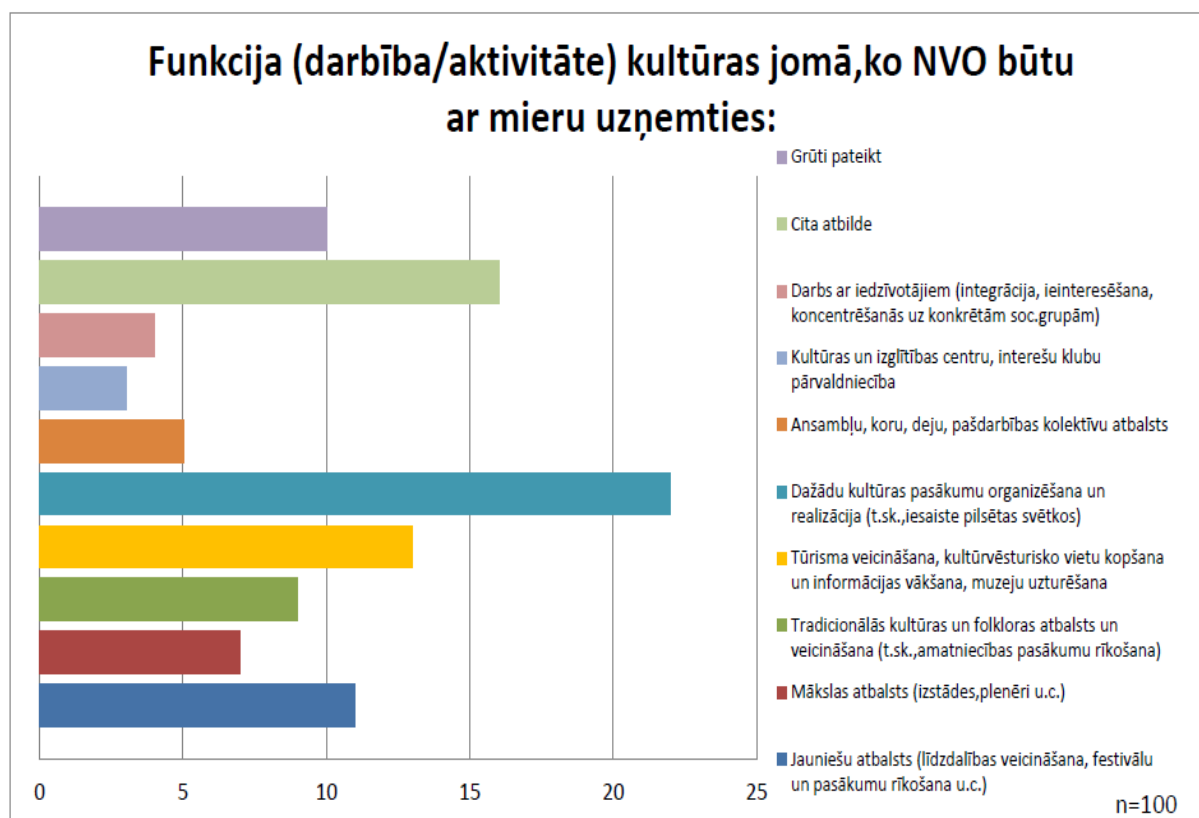
CITAS ATBILDES

- Finansiāls atbalsts NVO rīkotajiem pasākumiem
- Līdzfinansējuma nauda projektam
- Deleģēts pakalpojums
- Metodiski informatīvā izdevuma abonēšana, dalības maksa asociācijā

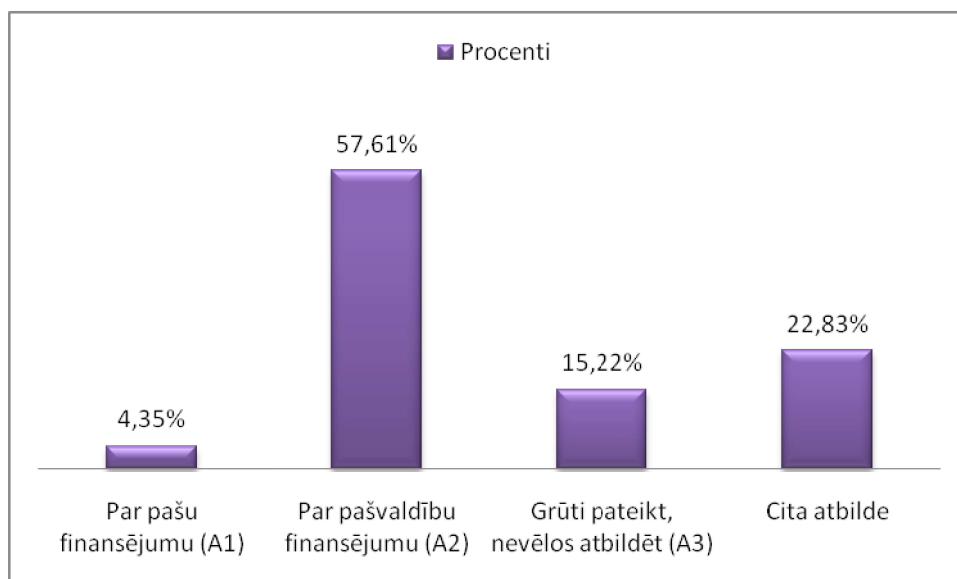
NVO ieinteresētība veikt kādu pašvaldības īstenotu funkciju (darbību/aktivitāti)

Funkcijas (darbība/aktivitātes), kuras NVO būtu ar mieru uzņemties īstenot kultūras jomā

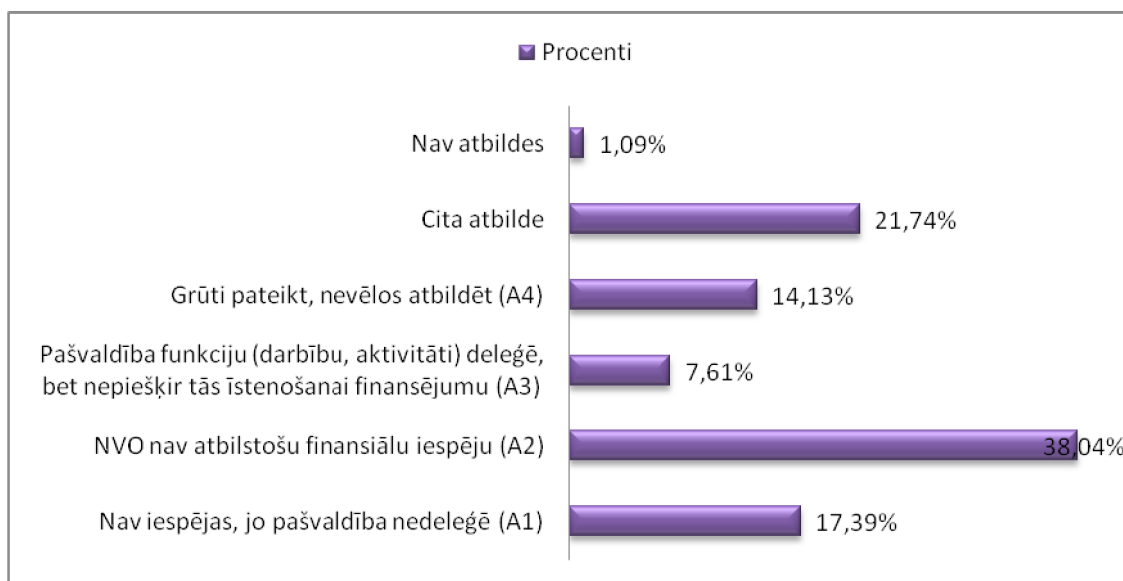
Par kādu finansējumu tiktu veikta funkcija (darbība/aktivitāte), kuru kultūras jomā NVO būtu ar mieru uzņemties

CITAS ATBILDES

- Dalīts finansējums (pašu finansējums, pašvaldības finansējums un cits finansējums)
- Iesaistot brīvprātīgos
- Sponsoru un ziedotāju atbalsts
- ES finansējums (ES programmas, LEADER)
- Valsts finansējums

Kāpēc līdz šim NVO nav uzņēmusies īstenot kādu pašvaldības īstenotu funkciju (darbību, aktivitāti)

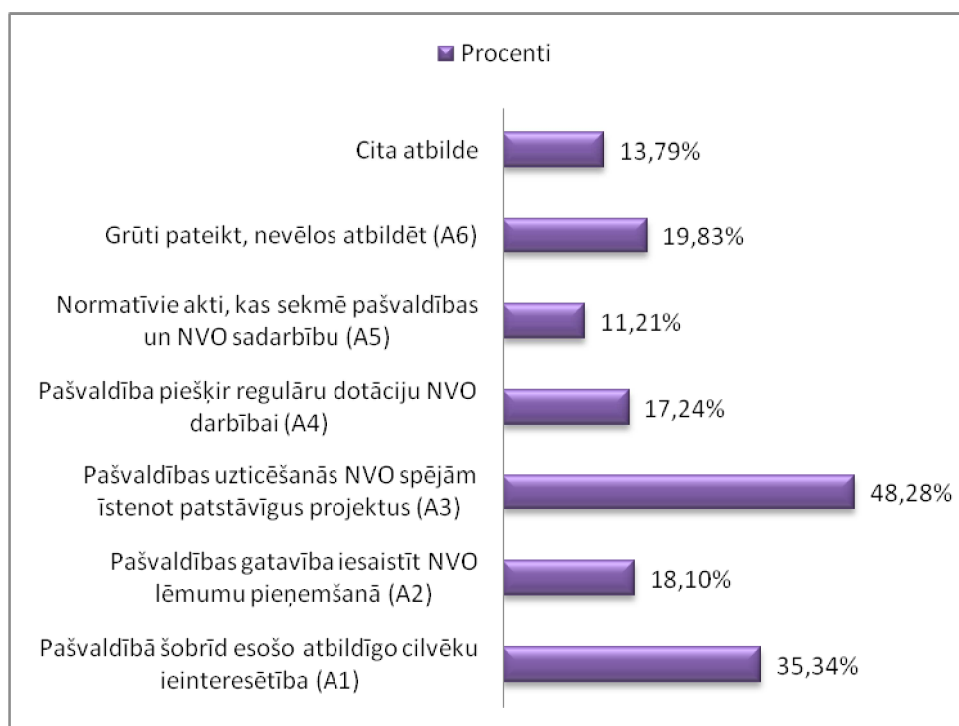

CITAS ATBILDES

- Jau ir uzņēmusies (daļa respondentu norāda, ka funkciju īsteno par saviem līdzekļiem)

- Nepieciešams pašvaldības atbalsts (telpas, finansējums, vēlme sadarboties)
- Pašvaldības atbalsts nav pietiekošs, vajadzīgi vēl citi finansējuma avoti

Kultūras nozares NVO un pašvaldību sadarbības stiprās puses

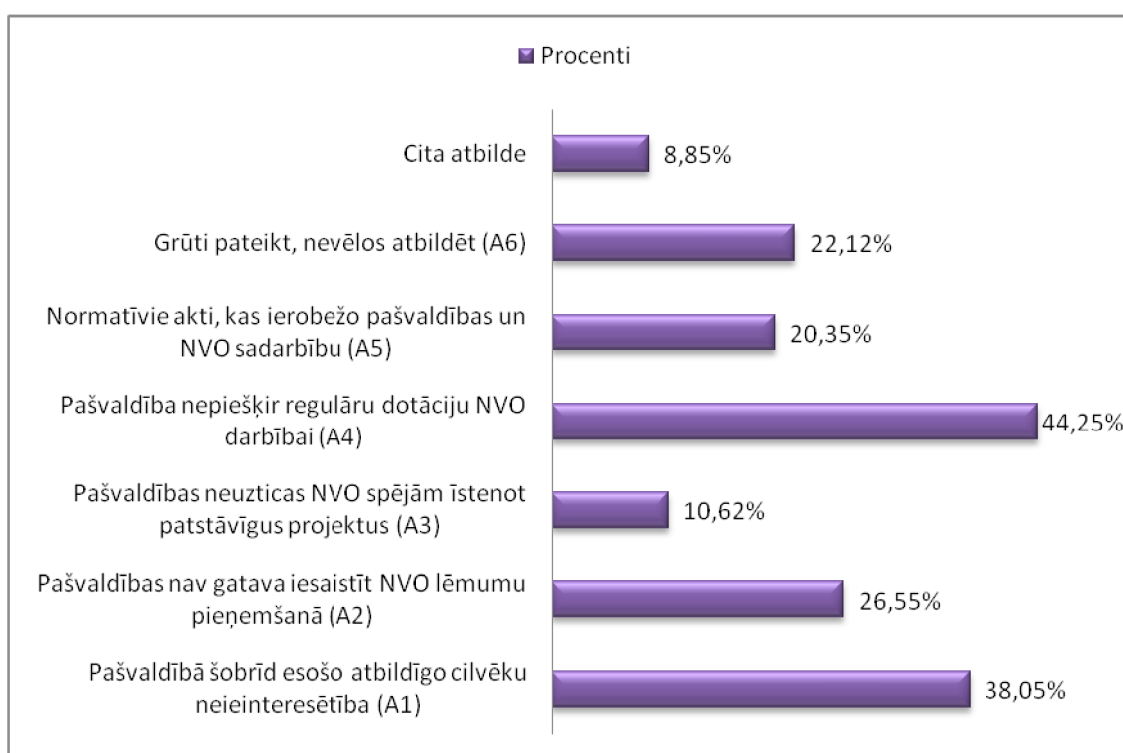

CITAS ATBILDES

- Visu nosaka cilvēki, kas ir pašvaldībā. Šobrīd šī situācija nav pārāk labvēlīga un te ir vainojama partiju piederība. NVO pārstāvju krāsa ir cita un visbiežāk mūsu pusē tas ir galvenais iemesls.
- Tas, ka esam brīvprātīgi uzņēmušies darbu, ko pašvaldība nevēlējās darīt.
- Pildām funkciju, kura it kā būtu pašvaldības funkcija.
- Pašvaldība apzinās konkrētās organizācijas pienesumu, organizācija ir iekļauta kopējā darba ainā, norādot "darba lauku", problēmas, ko tā risina un nosedz.
- Atsevišķi pašvaldības darbinieki un vairums iedzīvotāju sadarbību atbalsta, bet vadība nevēlas sadarboties.
- Atsevišķu pašvaldībā šobrīd esošo cilvēku ieinteresētība.
- Idejas finansējums no pašvaldību budžeta.
- Pašvaldībā šobrīd esošo atsevišķu cilvēku ieinteresētība.
- Pašvaldība uzklausa mūsu ierosinājumus un, ja tas iespējams, palīdz risināt.

- Atlaides telpu izmantošanai.
- NVO neatlaidība un ieinteresētība sabiedrībai nepieciešamu jautājumu aktualizēšanā un risināšanā.
- Sadarbojamies arī ar citām pašvaldībām.
- Ir darbinieku un iedzīvotāju atbalsts.
- Neatbalsta, bet arī neaizliedz.
- Sadarbības nav.

Kultūras nozares NVO un pašvaldību sadarbības galvenie šķēršļi

CITA ATBILDE

- Pašvaldībai nav pietiekošu resursu.
- Nav šķēršļu.
- Neizpratne par NVO sektora misiju un aktīvo iedzīvotāju vēlmi darīt kaut ko labu sabiedrības labā.
- Cilvēciskais faktors.
- Pašvaldība mūs atbalsta.
- Rīgas pašvaldība ir kā milzīgs kuģa motors, kas darbojas savā tilpnē un komplicēti, birokrātiski.

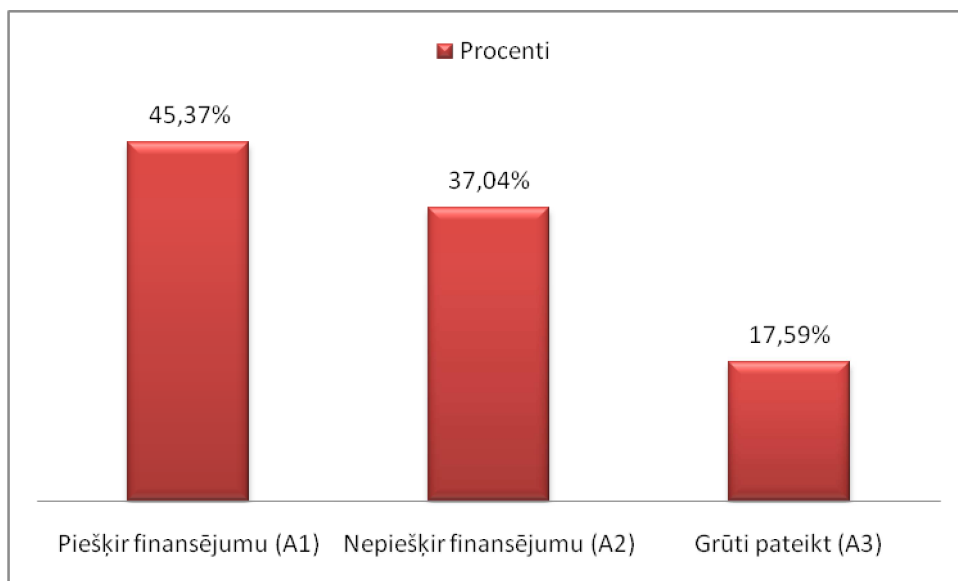
- Nav intereses un vēlmes sadarboties
- Nepietiekoša izpratne par kultūrizglītības jautājumiem kopumā un to specifiskajām problēmām.

Pašvaldības aktivitāšu novērtējums 1-5 ballu skalā

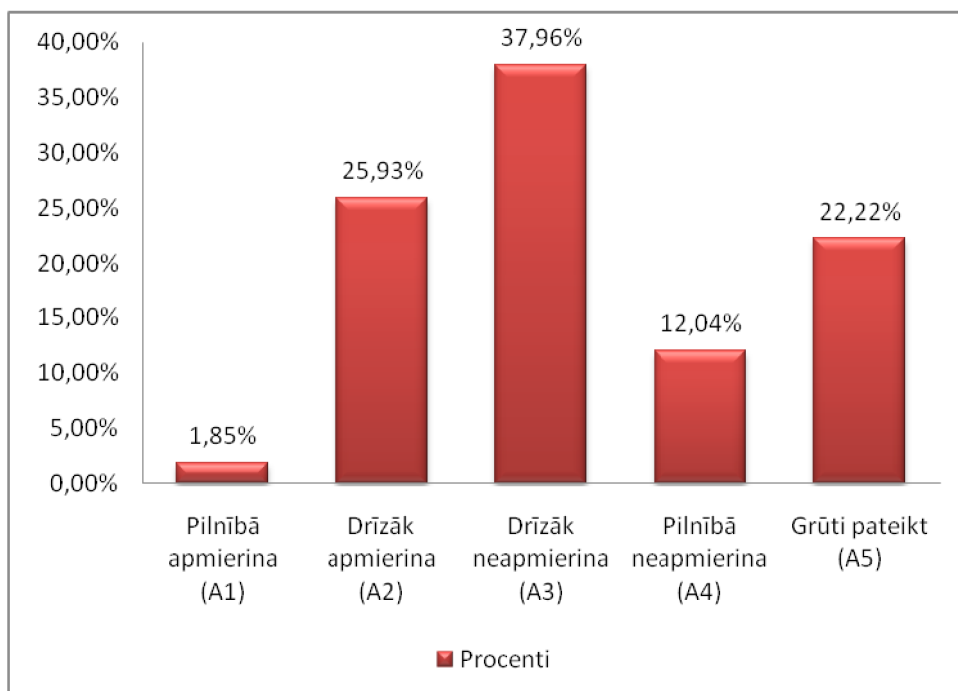
Vidējais novērtējuma rādītājs

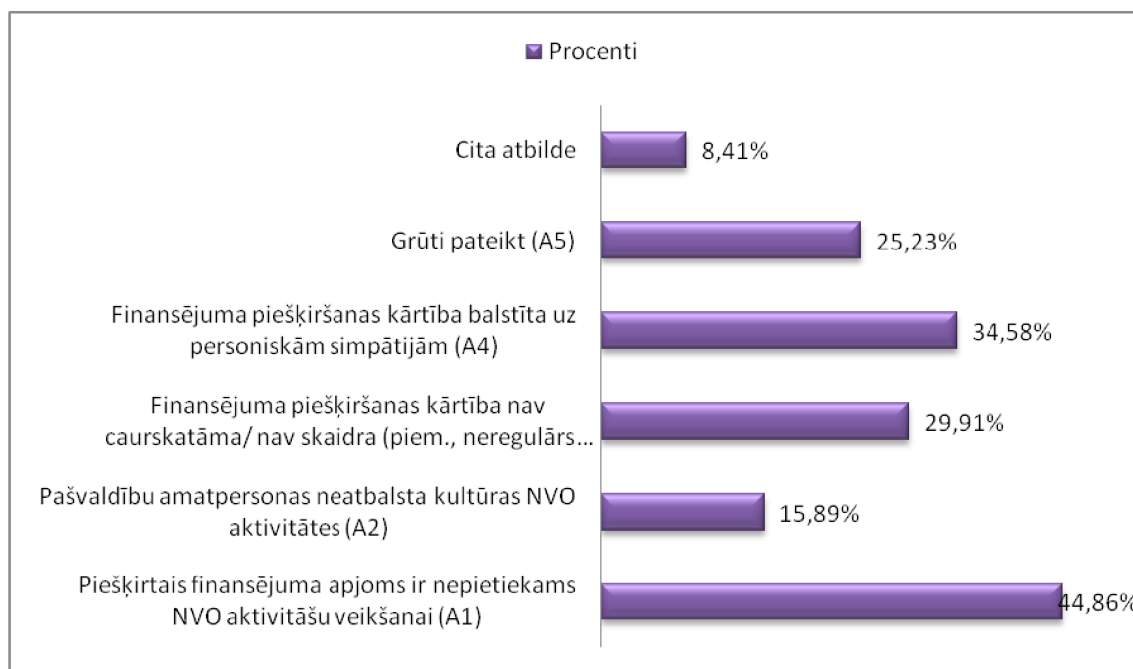
Pašvaldība piešķir vai nepiešķir finansējumu NVO darbībai

Apmierinātība ar NVO darbībai paredzētā finansējuma sadali pašvaldībā

Galvenie neapmierinātības iemesli ar NVO darbībai paredzētā finansējuma sadali pašvaldībā

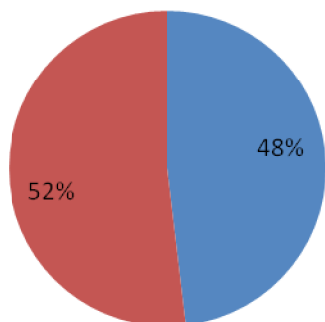
CITAS ATBILDES

- Labi saprotam, ka pašvaldība nevar finansēt tikai mūsu organizāciju. Telpu piešķiršana mūs apmierina.
- Grūti pateikt, jo nedarbojamies kultūras jomā.
- Finansējums tiek piešķirt tikai kā līdzfinansējumam kādam projektam.
- Pašvaldības vadība neatbalsta aktivitātes.
- Nepiešķir finansējumu NVO darbībai, tikai atsevišķiem projektiem - pasākumiem.
- Iespēju robežās atbalsta.
- Sadala, balstoties uz kvantitātes nevis uz kvalitātes kritērijiem.
- Nezinu, vai tiek atbalstīta NVO darbība, tiek atbalstīti NVO kultūras projekti.

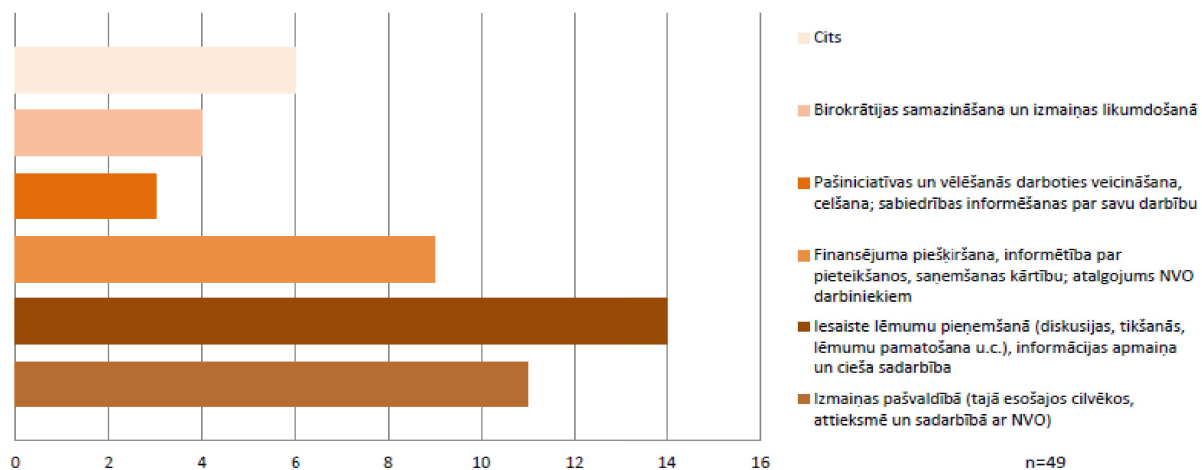
Priekšlikumi kultūras nozares NVO un pašvaldību sadarbības uzlabošanai

CIK ATBILDĒJA

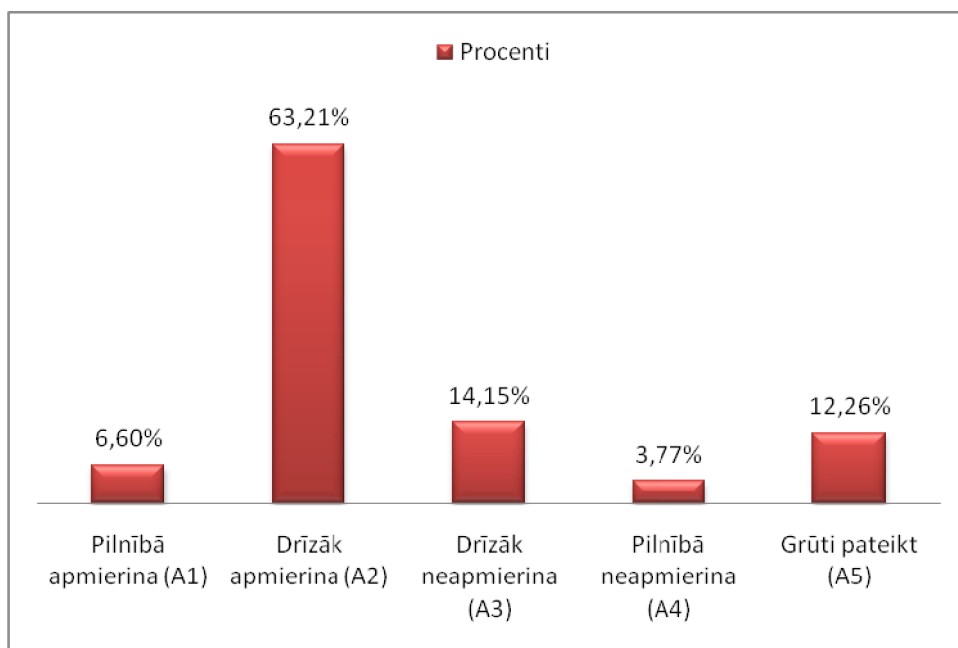
■ Atbilde ■ Nav atbildes

Faktori, kas varētu uzlabot NVO un pašvaldības sadarbību:

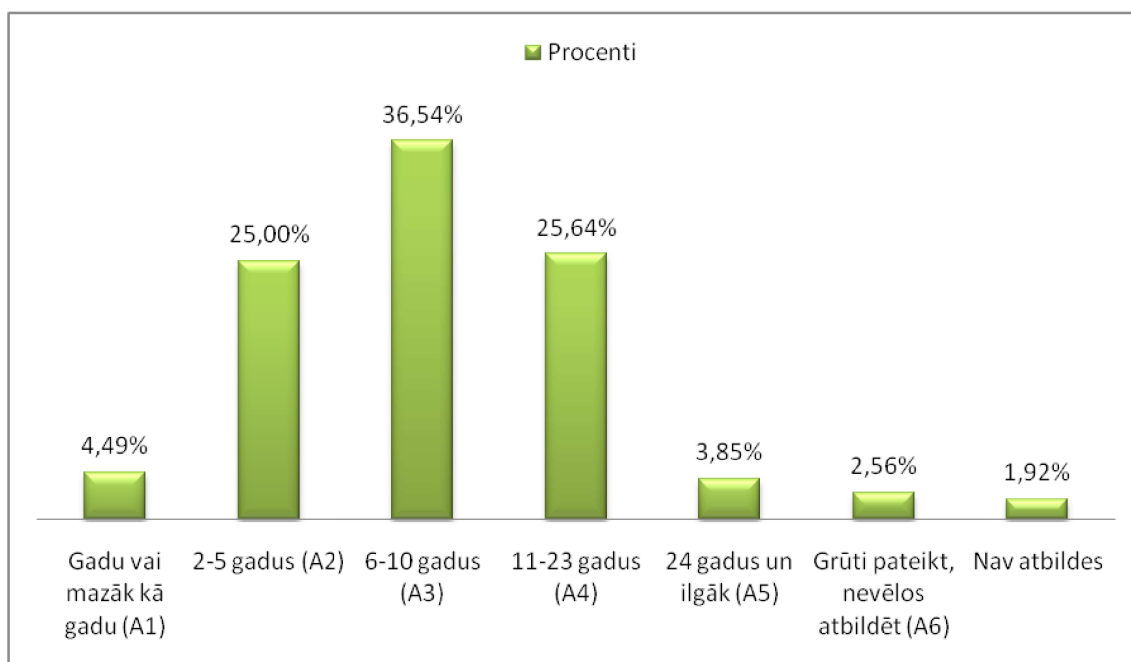

NVO aktivitātes apmierina vai neapmierina pašvaldības iedzīvotāju kultūras vajadzības

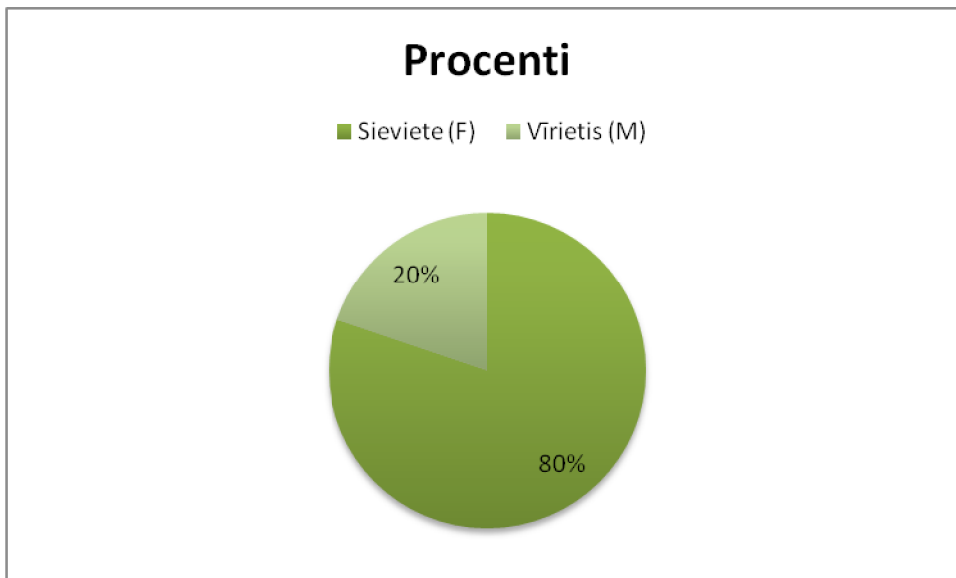

ZIŅAS PAR RESPONDENTIEM

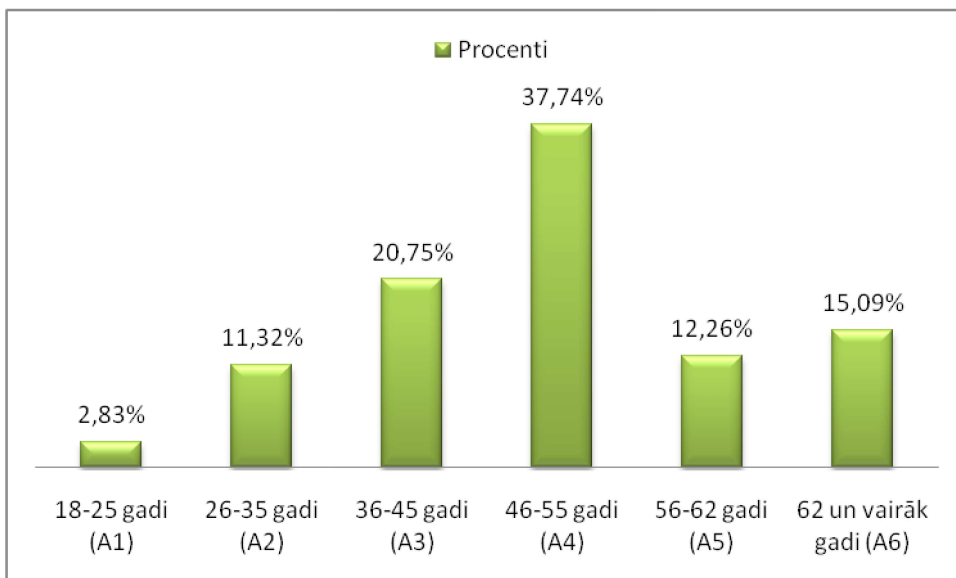
Respondentu darbības ilgums Kultūras nozares NVO

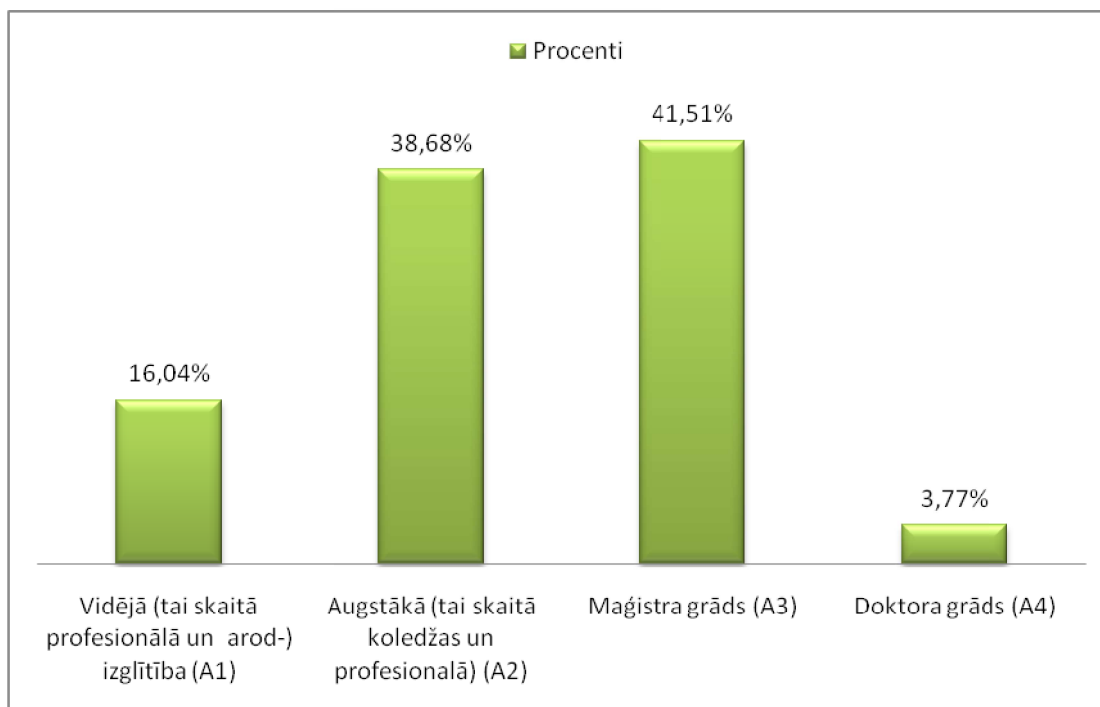
Respondentu dzimums

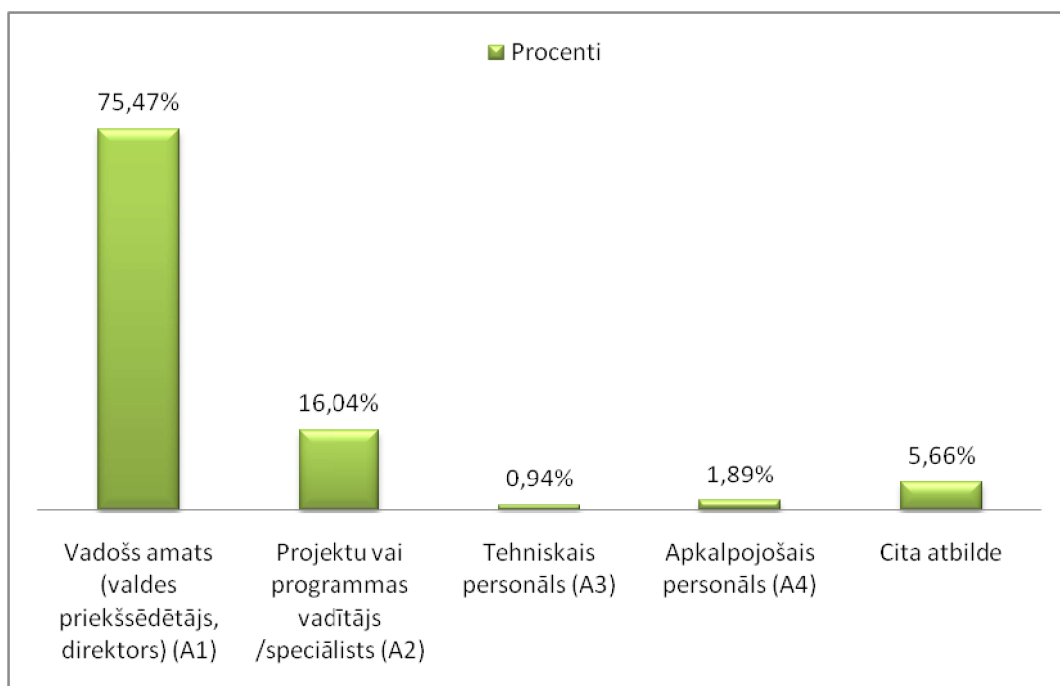
Respondentu vecums

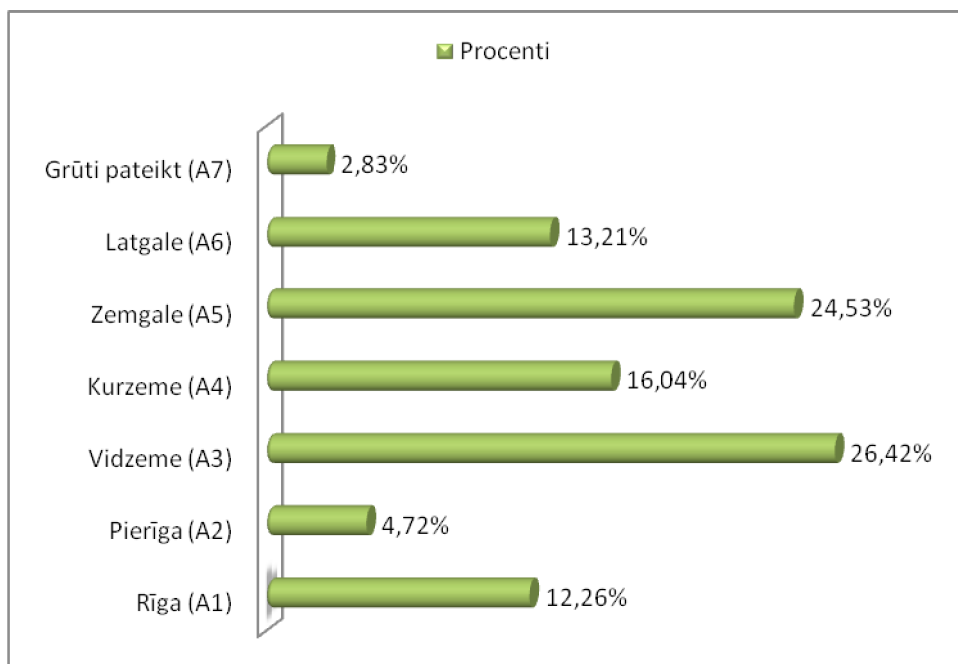
Respondentu izglītība

Respondentu ieņemamais amats vai pildītie uzdevumi NVO

Statistiskais reģions, kuru pārstāv respondenta NVO

4. Secinājumi un rekomendācijas: kā uzlabot sabiedrības līdzdalību kultūrpolitikas veidošanā un sadarbību starp pašvaldībām un NVO

Līdzdalības mehānismi, lai NVO varētu līdzdarboties kultūrpolitikas veidošanā un monitorēšanā, ir izstrādāti un pieņemti gan likumdošanas līmenī, gan iekļauti plānošanas dokumentos. Tomēr šī prakse ir izplatītāka valsts līmenī, kur ir skaidrāki līdzdalības mehānismi noteikti no KM puses, kā arī kultūras nozares NVO ir apvienojušās spēcīgās apvienībās, kuru viedoklis tiek ņemts vērā kultūrpolitikas veidošanas procesā. Pašvaldību līmenis ir salīdzinoši nesen izveidojies un samērā sadrumstalots, savukārt reģiona līmenis – praktiski neeksistējošs. Vienīgā reģiona līmeņa instrumenta – Plānošanas reģionu izmantošana kultūrpolitikas veidošanā notiek minimāli, sadarbība starp KM un PR samazinās nevis pieaug. KM akcentē vertikālo sadarbības modeli katras nozares ietvaros. Iespējams, būtu nepieciešams izveidot (vai stiprināt esošos) horizontālās sadarbības modeļus. Lai stiprinātu NVO līdzdalību pašvaldību līmenī, kā arī kopīgi aizstāvētu reģionu un pašvaldību vajadzības kultūrpolitikā, NVO ārpus Rīgas būtu nepieciešams stiprināt savu sadarbību gan ar pašvaldībām, gan savā starpā.

Rekomendācijas izvirzītas, balstoties uz veikto pētījumu, kultūras NVO anketēšanas rezultātiem, kā arī biedrību "Culturelab" un "Haritas" projekta "Reģionālo kultūras NVO aktīva līdzdalība kultūrpolitikas veidošanā un īstenošanā" noslēguma konferencē⁶⁶ „Kultūra kā Vidzemes reģiona attīstības pamats. Nevalstisko organizāciju loma radošu pārmaiņu īstenošanā” izteiktajiem ierosinājumiem.

NVO kapacitātes stiprināšana kultūrpolitikas procesu ietekmēšanā

- **Būt tuvu lēmumu pieņemšanai:** iesaistīties darba grupās, tikties ar deputātiem, ierēdņiem u.tml.

- **Veidot sadarbību ar pašvaldības un citām kultūras institūcijām:** sadarbībai izvēlēties projektus, kas nozīmīgi vietējai videi un vietējai kopienai.

- **Stiprināt menedžmenta kapacitāti:** NVO ir jākļūst profesionālākām un jāstiprina sava menedžmenta kapacitāte, labāk jāapgūst pašvaldību darba specifika, lai sadarbību ar pašvaldībām un pašvaldību kultūras institūcijām veidotu profesionālāk. Būtu jā rūpējas par savas nevalstiskās organizācijas un tās līdera tēlu – atpazīstamība palīdz sadarbības uzsākšanā un nodrošināšanā.

- **Veidot un līdzdarboties apvienībās:**

- līdzdarboties nacionāla līmeņa NVO asociācijās;

66 92,07% no [projekta „Reģionālo kultūras NVO aktīva līdzdalība kultūrpolitikas veidošanā un īstenošanā”](#) finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību. Apakšaktivitāti „Nevalstisko organizāciju administratīvās kapacitātes stiprināšana” administrē Valsts kanceleja sadarbībā ar Sabiedrības Integrācijas fondu.

- pārstāvēt reģiona un “ārpus Rīgas” NVO un kultūras nozares intereses valsts kultūrpolitikā un panākt kultūras jomas finansējuma līdzsvarotu sadalījumu;
- pašvaldības ir sadrumstalotas, jāveido sadarbība reģiona ietvaros.

Ierosinājumi pašvaldībām

- **Izveidot Kultūras konsultatīvo padomi pašvaldībās** plašākai viedokļu pārstāvniecībai lēmumu pieņemšanā par pašvaldības prioritātēm un finansējumu kultūras jomā, apsverot mehānismus, lai padomes lēmumi būtu saistoši pašvaldībām. Padomes varētu veidot atbilstošas vietējām vajadzībām – piemēram, tajās varētu būt pārstāvji gan no kultūras NVO, gan pašvaldības kultūras institūcijām; varētu būt tikai kultūras NVO vai arī kultūras NVO un citu jomu NVO pārstāvji.

- **Izveidot kultūras NVO un pašvaldību sadarbības modeli**, lai nevalstiskām organizācijām būtu skaidrs mehānisms jeb kārtība, kā piedalīties pašvaldības kultūras darbā, strādājot kopā ar pašvaldības kultūras institūcijām ar abpusēji interesi kopīgu projektu un pasākumu īstenošanā. Nozīmēt vienu atbildīgo cilvēku pašvaldībā, kas atbild par sadarbību ar NVO.

- **Sakārtot normatīvos aktus, kas regulē funkciju deleģēšanu nevalstiskām organizācijām**, lai pašvaldība noteiktas kultūras funkcijas kopā ar finansējumu varētu uzticēt nevalstiskajam sektoram (piemēram, funkcija nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšana un uzturēšana, u.c.).

- **Izstrādāt un definēt vietējo kultūrpolitiku (jeb kultūras stratēģiju) vidējam termiņam** ar kultūras NVO līdzdalību, iekļaujot konkrētus rezultātīvos kritērijus, plānoto finansējumu un atbildīgo institūciju par stratēģijas mērķu sasniegšanu.

- **Kultūras ietekmes novērtējums:** veikt pašvaldību līmenī informācijas apkopošanu un pētījumus par kultūras ekonomisko un sociālo ietekmi.

- **Regulāras savstarpējās komunikācijas nodrošināšana** starp NVO un pašvaldību, organizējot regulāras tikšanās. Lai labāk izprastu kultūras NVO darbu, pašvaldības kultūras komiteja varētu rīkot izbraukuma sēdes, viesojoties pie vietējām nevalstiskām organizācijām.

- Finansējums:

- pašvaldībās izveidot atklātu kultūras projektu finansējuma konkursu,
- kultūras NVO piešķirt regulāru finansējumu vai līdzfinansējumu,
- atbalstīt NVO citos veidos (piem., atbalsts pašvaldību telpu izmantošanai par pazeminātu nomas maksu vai bez maksas, atvieglot atļauju saņemšanu u.tml.)

- informēt par atbalsta iespējām pašvaldības mājas lapā.

Ierosinājumi par kultūras NVO atbalsta mehānismiem reģionālā un nacionālā līmenī.

- **Statistika un pētniecība:** apkopot pilnvērtīgāku statistiku par kultūras NVO, veikt pētījumus par kultūras NVO ietekmi reģionos un kultūras nozīmi reģionu attīstībā, sabiedrībā popularizēt kultūru kā reģiona virzītājspēku, iegūt detalizētāku informāciju par pašvaldību finansējuma sadalījumu kultūras nozarē.

- **Līdzfinansējums:** rast līdzfinansējuma iespējas reģiona kultūras NVO projektiem, kas saņēmuši atbalstu ES finansējuma programmās.

- Finansējums:

- Valsts Kultūrkapitāla fondā NVO atbalsta mērķprogrammā kā ekspertus iesaistīt reģionu pārstāvjus, lai reģionu NVO kļūtu konkurētspējīgākas visas Latvijas NVO kontekstā;
- VKKF reģionālajai mērķprogrammai noteikt prioritātes 3-5 gadus uz priekšu, lai organizācijas varētu laicīgi plānot savu darbu un iespējas piesaistīt finansējumu;
- Pārdomāt jaunas finansējuma programmas (iespējams Valsts Kultūrkapitāla fonda paspārnē) izveidošanu starpnovadu un reģiona kultūras sadarbības projektu atbalstam.

- **Vidzemes kultūras balva:** lai rosinātu kultūras piedāvājuma kvalitātes celšanu, Vidzemes reģionā, izcilākajiem kultūras pasākumiem un projektiem varētu piešķirt ikgadējo Vidzemes kultūras balvu (piem., Vidzemes gada festivāls u.c. – balvas kategorijas un piešķiršanas kritērijus varētu izstrādāt Vidzemes Plānošanas reģions kopā ar pašvaldību kultūras institūciju un kultūras NVO pārstāvjiem, veidojot balvas piešķiršanas organizacionālo komiteju).

Pielikums Nr.1

Kultūras pārvaldība. Valsts, pašvaldību un privātās kultūras institūcijas Rīgā un ārpus Rīgas, 2011.

Kultūras pārvaldība: Valsts, pašvaldību un privātās kultūras institūcijas Rīgā un ārpus Rīgas, 2011							
Kultūras nozare	Valsts kultūras institūcijas		Pašvaldību kultūras institūcijas		Privātās un nevalstiskās kultūras institūcijas		Komentāri
	Rīgā	Ārpus Rīgas	Rīgā	Ārpus Rīgas	Rīgā	Ārpus Rīgas	
Profesionālie teātri	Valsts teātri (5), cirks (1).	Valsts teātri (2)	Nav	Pašvaldību teātri (2)	Teātri	Teātri	
Profesionālie muzikālie kolektīvi un koncertorganizācijas	Operas un baleta teātris (1), simfoniskais orķestris (1), kori (2), kamerorķestri (2), koncertorganizācijas	Simfoniskais orķestris (1)	Koncertorganizācijas (2), orķestris (1)	Kamerorķestri (3)	Muzikālie kolektīvi un koncertorganizācijas, producentu grupas.	Muzikālie kolektīvi un koncertorganizācijas, producentu grupas.	
Kultūrizglītība	Kultūras augstskolas, koledža (3+1)	Nav	Nav	Nav	Nav	Nav	Reģionālajās augstskolās – atsevišķas programmas
	Profesionālās vidējās kultūrizglītības iestādes (5)	Profesionālās vidējās kultūrizglītības iestādes (8)	Profesionālās vidējās kultūrizglītības iestādes (1)	Profesionālās vidējās kultūrizglītības iestādes (2)	Nav	Nav	
	Mūzikas un mākslas skolas (4)	Mūzikas un mākslas skolas (5)	Pašvaldību mūzikas un mākslas skolas (8)	Pašvaldību mūzikas un mākslas skolas (138)	Privātās mūzikas, mākslas un dejas skolas (2)	Privātās mūzikas skolas (2)	
Kinoteātri un izrādīšanas vietas	Nav	Nav	Kinoteātri (1)	Kinoteātri (7), izrādīšanas vietas (8)	Kinoteātri (4)	Kinoteātri (5), izrādīšanas vietas (1)	
Arhīvi	Latvijas Nacionālais arhīvs	Latvijas Nacionālā arhīva struktūrvienības - zonālie arhīvi (11)	Nav	Nav	Privātie arhīvi (2)	Nav	
Muzeji (akreditētie)	Muzeji, to filiāles, struktūrvienības (30)	Muzeji, to filiāles, struktūrvienības (12)	Muzeji (2)	Muzeji, to filiāles, struktūrvienības (87)	Muzeji, to filiāles, struktūrvienības (10)	Muzeji, to filiāles, struktūrvienības (4)	
Kultūras pieminekļi	Kultūras pieminekļi	Kultūras pieminekļi	Kultūras pieminekļi	Kultūras pieminekļi	Kultūras pieminekļi	Kultūras pieminekļi	
Bibliotēkas	Bibliotēkas (14 + 30 skolu)	Bibliotēkas (24 + 102 skolu)	Pašvaldības bibliotēkas un filiāles (30 + 108 skolu)	Pašvaldību bibliotēkas (788 + 639 skolu)	Bibliotēkas (31)	Bibliotēkas (12 + 3 skolu)	
Kultūras centri un tautas nami	Nav	Nav	Pašvaldību kultūras centri (15)	Pašvaldību kultūras centri (529)	Nav	Nav	
Interesu kopas, amatierkolektīvi	Nav	Nav	Ir	Ir	Ir	Ir	
Citas kultūras organizācijas	Citas kultūras organizācijas	Citas kultūras organizācijas	Citas kultūras organizācijas	Citas kultūras organizācijas	Citas kultūras organizācijas	Citas kultūras organizācijas	

Avots: Kultūras ministrija, RD Izglītības, Kultūras un sporta departaments, Latvijas Arhīvi, pašvaldības, Kultūras karte
 Sagatavoja: Baiba Tjarve, konsultants:
 Dace Ziemeļe (KM)